

VITENSKAPELIG
HØYSKOLE
Norwegian School of
Theology, Religion and Society

«Jesus the Spirit Baptizer»

En analyse av Frank D. Macchias pneumatologiske
kristologi

Trude Kristin Flåte

Veileder

Professor Harald Hegstad

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn,

AVH5095: Masteroppgave i teologi (30 ECTS), høst 2024

Antall ord: 17625

Hjertelig takk til barna mine for tålmodighet og bidrag til kunst på forsiden.

Sammendrag

Denne oppgaven analyserer Frank D. Macchias pneumatologiske kristologi med problemstillingen *Hvordan forstår Frank D. Macchia Den hellige ånds rolle for Jesu person og gjerning?* Figuranten er økumenisk pinsevenn og har bidratt til den teologiske retningen Third Article Theology, som anvender en pneumatologisk tilnærming til dogmatikken. Navnet henspiller på tredje artikkel i Nikenum. Tilnærmingen til oppgaven er systematisk-teologisk med vekt på bibeltekst og relevans. Bibelteksten hentyder til analysen av Macchias bruk av bibeltekstene og relevansen til refleksjonen over anvendelse av Macchias arbeide. Metoden jeg bruker for å forstå og tolke Macchias tekster er hermeneutisk tekstanalyse. Bakgrunnen for prosjektet var et behov for å forstå Den hellige ånds plass i treenigheten og hva Den hellige ånd konkret betydde, og fremdeles betyr, for Jesu liv og gjerning. Funnene mine er pinsehendelsen som høydepunktet for Jesu identitet og oppdrag, Macchias utvidelse av begrepet åndsåp idet han argumenterer for at dèt er rotmetaforen for hele det kristne vitnesbyrdet om Jesus Kristus i Det nye testamente og en tydeligere forståelse for hvordan Den hellige ånd influerer hele Jesu liv – og omvendt. Macchias pneumatologiske kristologi utvider forståelsen for hvorfor Jesus ble menneske; Han kom for å gi oss Den hellige ånd, slik at vi mennesker kan leve i fellesskap med Gud i dette livet og inn i en eskatologisk fremtid. Macchias pneumatologiske kristologi er skrevet inn i en økumenisk pågående samtale, og er anvendbar for andre konfesjoner, som lutherske kirker.

Innholdsfortegnelse

1 Innledning.....	1
1.1 Tema og motivasjon	1
1.2 Problemstilling, begrepsavklaring og avgrensning	2
1.3 Figurant og materiale	4
1.4 Metode og struktur	5
2 Bakteppe for Macchias pneumatologiske kristologi	7
2.1 Pneumatologi.....	7
2.2 Kristologi.....	9
2.3 Bibelsk bakgrunn for pneumatologisk kristologi	9
2.4 Nikenum og filioque-diskusjonen	11
2.5 Ortodoks parallell	13
2.6 Pentekostal kristendom	13
2.7 Moltmanns pneumatologi og trinitetslære.....	14
2.7.1 Moltmann om filioque-tillegget	15
2.7.2 Moltmann om økumenikk	16
2.8 Third Article Theology.....	16
3 Macchias pneumatologi.....	17
3.1 Ånden i rammen av treenigheten.....	18
3.1.1 Macchia om filioque-tillegget	19
3.1.2 Åndsdåp og vanddåp	20
3.2 Åndens rolle i skapelse og nyskapelse	22
4 Kristologien.....	27
4.1 Kristologi ovenfra	29
4.2 Kristologi nedenfra.....	30
4.3 Den metafysiske utfordringen	31

4.4 Unionen mellom Gud og menneske	35
5 Pneumatologiens betydning for kristologien.....	37
5.1 Den første og den siste Adam	37
5.2 Jesus som Åndens formidler	38
5.3 Han som døver med Ånd og bønn.....	39
5.4 Forsoning og rettferdiggjørelse ved tro	40
5.5 Den troendes tilhørighet	42
6 Konklusjon	44
7 Avsluttende refleksjoner	46
5 Litteratur	49

1 Innledning

1.1 Tema og motivasjon

Bakgrunnen for ønsket mitt om å skrive en kristologisk avhandling med pneumatologi som fokusområde har med min menighetsbakgrunn i ulike konfesjoner som pinsebevegelsen, Misjonskirken Norge og Den norske kirke å gjøre. Jeg har fundert mye over ulike vektlegging av personene i treenigheten i de ulike konfesjonene, og spesielt over balansen mellom kristologi og pneumatologi. Eksempler på dette er pinsebevegelsens praksis med tungetale som tegn på at man er åndsdøpt og Den apostoliske trosbekjennelsens få ord om Den hellige ånd: «Jeg tror på Den hellige ånd», resten er implisitt.

Gjennom lange og mange samtaler med familie og venner har mysteriet med Den hellige ånds person og betydning trigget mitt behov for å utforske dette mer, og også gå inn i hvorvidt de ulike og ofte ubalanserte fremstillingene av forholdet mellom kristologi og pneumatologi nettopp er ulike og ubalanserte fordi det er et område i kristologien som er for lite utforsket.

Jeg ønsker å se mer enn konturene av hvem Den hellige ånd er, og hvordan Ånden samvirker med Jesus, samt å bedre forstå treenigheten. Av de tre personene i treenigheten har jeg et tydeligere bilde av Sønnen og Faderen enn av Ånden. Det å jobbe med en teologi som følger det bibelske initiativet som Terje Hegertun snakket om i avgangsforelesningen sin, kan muligens hjelpe meg på veien:

Hvorfor åpner Bibelen allerede på side én med å fortelle om Guds ånd? Hvorfor starter evangeliene med å fortelle om Helligåndens besøk hos Maria? Hvorfor innleder Jesus sin gjerning med å snakke om en dåp i ånd og ild? Og hva betyr det metodisk for oss at Apostelgjerningene – og dermed fortellingen om kirken – åpner med en dramatisk pinsefortelling?¹

Med kjennskap til min bakgrunn og interesse, foreslo min veileder Harald Hegstad å utforske pinseteologen Frank D. Macchias bok *Jesus the Spirit Baptizer*. Det er jeg takknemlig for. Macchias kristologi bruker pinsehendelsen som linse, og har bidratt sterkt til den teologiske retningen Third Article Theology som jeg gjør rede for under kapittel to. I boken *Jesus the*

¹ Terje Hegertun, «Third Article Theology - En teologisk tilnærming». *Luthersk Kirketidende* 158, nr. 2 (27.01.2023): 37. Henvisning til en dåp i ånd og ild er ikke Jesu, men Johannes' ord i Matt 3,11.

Spirit Baptizer skriver Macchia nytt om åndsåp og om hvordan Jesus best forstås når man ser på Den hellige ånd samtidig, på relasjonen dem imellom, og utfra hendelsene pinsedag. Macchias vektlegging i kristologien skiller seg fra Pannenbergs vekt på oppstandelsen, den lutherske vektleggingen av korset og de patristiske fremhevingene av inkarnasjonen og Jesu liv og virke. Pinsens Kristus bringer en ny vektlegging hvor Den hellige ånd utgjør synsvinkelen man ser og tolker Kristus ut ifra. Relasjonen mellom kristologien og pneumatologien er gjensidig – hvor begge utgjør en referanse, eller en linse, for å forstå den andre. Macchia forfekter at Kristus forstås best gjennom Åndens linse. Dette medfører at Ånden kommer i fokus og jeg får forhåpentligvis se mer enn konturene av Den hellige ånds personlighet, og hvordan samvirket med Jesus var da han levde på jorden og etter oppstandelsen. På denne måten blir interessen min for Ånden realisert gjennom en kristologisk studie.

1.2 Problemstilling, begrepsavklaring og avgrensning

Med bakgrunn i temaet jeg har beskrevet som min motivasjon for denne oppgaven, velger jeg følgende problemstilling: *Hvordan forstår Frank D. Macchia Den hellige ånds rolle for Jesu person og gjerning?* Problemstillingen medfører at kristologien forstås i lys av pneumatologien. Jeg vil altså studere Jesu person og gjerning ved å se på Den hellige ånds rolle i samhandling med Jesus i Macchias pneumatologiske kristologi. Når jeg skriver «person og gjerning» er det for å dekke hele kristologien, Kristi identitet og funksjon. «Person» brukes om hvem Jesus er og «gjerning» viser til det Jesus gjør. Begrepene «Jesu person og gjerning» som brukt i problemstillingen er mine valgte begreper, ikke Macchias.

Macchia bruker beskrivelsen «The Spirit Baptizer» for å vise hvem Jesus er. Med denne beskrivelsen formidler han at Jesus er den som formidler Ånden. Han forankrer begrepet «The Spirit Baptizer» i Joh, 1,33-34:² «Ham du ser Ånden dale ned over og bli hos, han er det som doper med Den hellige ånd. Jeg har sett det, og jeg har vitnet: Han er Guds Sønn.» Når det gjelder uttrykket «Jesus the Spirit Baptizer», har jeg vært usikker på hvordan oversettelsen skulle bli. Jeg funderte på å oversette det direkte til *Åndsdooperen*, men valget falt på *Han som*

² Frank D. Macchia, *Jesus the Spirit Baptizer: Christology in light of Pentecost* (Grand Rapids: Eerdmans Publishing, 2018), 2.

døper med Ånd, etter Joh 1,33. Slik jeg forstår Macchia, også med tanke på boktittelen, mener han at hele Det nye testamente er sentrert om Jesus som den som døper i Den hellige ånd.

Terje Hegertun forklarer i avgangsforelesningen sin hva Third Article Theology mener med å bruke pneumatologien som linse; som en linse man stiller skarpt på Ånden for å se klarere. «For ved nærmere ettertanke står Gud Den hellige ånd bak svært mye av det som behandles i tros læren. Det meste av det som den treene Gud er og gjør, er omkranset av et pneumatologisk språk.»³

Det engelske uttrykket «Pentecost» henviser til åndsutgytelsen på pinsedag, men har også en betydning som strekker seg utover det norske ordet pinsedag som brukes i dagligtalen vår. I arbeidet med denne oppgaven har jeg fundert en del på hvilket begrep jeg skal erstatte «Pentecost» med. I starten brukte jeg ordet pentekost, men syntes det lød fremmed på norsk. Jeg har også brukt *åndsutgytelsen*, men dette begrepet blir ikke presist fordi det ikke nødvendigvis knytter seg til pinsen. Det engelske begrepet «Pentecost» innebærer en utvidet betydning som henviser til at åndsutgytelsen fremdeles skjer. Dermed faller valget på begrepet *pinsehendelsen*, i betydningen som blir beskrevet i Apg 2, og understreket av Peters sitat fra profeten Joel «... jeg øser ut min Ånd over alle mennesker». Dette er ikke begrenset til tid eller sted, men hadde likevel sin begynnelse på historiens første pinsedag. I Macchias arbeid settes også pinsehendelsen i sammenheng med skapelses pneumatologi. Skapelsen er ikke over, Den hellige ånd er fremdeles i arbeid og skaper i det Ånden stadig blir gitt til mennesker. Jeg vil forklare mer om dette under punkt 3.2 om Åndens rolle i skapelse og nyskapelse.

I artikkelen *The Spirit of Life: Toward a Creation Pneumatology* bruker Macchia begrepet *apokalypse* når han skriver om apokalypse og eskatologiske hendelser.⁴ I norsk teologisk bruk hentyder begrepet til en apokalyptisk bok, eller Johannesapokalypsen. På engelsk har begrepet en videre betydning og handler om at verden har en ende. I nevnte artikkel er dette med,⁵ men han bruker også ordet for å forklare elementer i pneumatologien og overgangen til nyskapelsen. Han henviser til 1 Kor 15,50 når han argumenterer for at pneumatologien er *apokalyptisk*.⁶ I denne oppgaven velger jeg å benytte Macchias begrep *apokalypse*, for å ikke avvike fra

³ Hegertun, *Third Article Theology*, 37.

⁴ Frank D. Macchia, "The Spirit of Life: Toward a Creation Pneumatology", i *Third Article Theology: A Pneumatological Dogmatics*, redigert av Myk Habets (Minneapolis: Fortress Press, 2016), 118.

⁵ Ibid, 120.

⁶ Ibid, 115.

Macchias meningsinnhold. I norsk teologisk sammenheng er mer velkjente begreper *endetid* og *oppstandelse*, men det lar seg ikke gjøre å oversette direkte til dette.

Subsequence er et begrep som jeg synes det er utfordrende å finne et godt norsk ord for, i og med at vi ikke har ett ord som fullt ut fanger opp de ulike nyansene i begrepet. En direkte oversettelse er undersekvens, etterfølgende eller påfølgende. Når Macchia snakker om *subsequence*, tolker jeg han i *Jesus the Spirit Baptizer*, slik at han hentyder til den klassiske pinseteologiske læren om at åndsdåp skjer *etter* at man har kommet til tro. Åndsdåp kommer *etter* vanddåpen eller omvendelsen i tid. Samtidig er hovedanliggendet hans med begrepet *subsequence* å utvide læren om åndsdåp. I artikkelen *The Spirit of Life* bruker Macchia begrepet «subsequence» som noe som følger etter noe annet i tid og som har en sammenheng, for å kaste lys over forholdet mellom pneumatologiene i Det nye testamente og Det gamle testamente. Derfor velger jeg i denne oppgaven å bruke både ordet *påfølgende* og «subsequence» når jeg skriver om *subsequence* under kapittelet om skapelsespneumatologiene. Når jeg tar for meg Macchias utvidede perspektiv på åndsdåp, oversetter jeg *subsequence* med åndsdåp.

Idet jeg skal ta for meg rollen Den hellige ånd spilte for Jesu person og gjerning, handler det om Macchias forståelse av Den hellige ånds rolle i kristologien. For å svare på dette blir det naturlig å se på treenighetslære og forholdet mellom tonaturlære og pneumatologi, altså hvordan Macchia forstår forholdet mellom Sønnen og Ånden i rammen av treenighetslære.

Med denne problemstillingen ønsker jeg å analysere og reflektere over Macchias pneumatologiske kristologi, og til slutt se på muligheter for å anvende arbeidet hans.

1.3 Figurant og materiale

Frank D. Macchia er pentekostal teolog og jobber som professor ved Vanguard University California og Bangor University i Wales. Han har skrevet mange bøker, bokkapitler og artikler – mye med fokus på pneumatologi og pentekostal teologi. Mye av arbeidet hans kan plasseres innenfor sjangeren Third article theology, en relativt ny retning med pneumatologisk tilnærming til dogmatikk. Med boken *Jesus the Spirit Baptizer: Christology in Light of Pentecost* refortolker han det pentekostale synet på åndsdåpen, som har vært en snublestein for mange kristne i forhold til pinsebevegelsen. Macchia er økumenisk pinsevenn og har tidligere

vært engasjert i økumenisk arbeid og samtaler gjennom blant andre The Faith and Order Commission of the National Council of Churches (USA) og den internasjonale Reformed-Pentecostal dialogen.⁷

Primærkilden for denne oppgaven er Frank D. Macchias bidrag til pneumatologien, først og fremst med boken *Jesus the Spirit Baptizer: Christology in Light of Pentecost*. Jeg vil også bruke artikkelen *The Spirit of Life: Toward a Creation Pneumatology* av Macchia fra boken *Third Article Theology* redigert av Myk Habets, samt litt fra boken *The Trinity, practically speaking* og *Tongues of Fire: A Systematic Theology of the Christian Faith* for å svare på problemstillingen.

Jürgen Moltmanns *The Spirit of Life: A Universal Affirmation* vil jeg bruke for å få et innblikk i det historiske som har ledet frem til Macchias arbeid. Boken er utgitt i 1991, og det er skrevet mye om Den hellige ånd siden. Jeg velger likevel å bruke Moltmanns bok for å gi et kort historisk bakteppe for Third Article Theology.

Jeg bruker Bibelselskapets 2011-utgave når jeg henviser til og referer bibeltekster.

1.4 Metode og struktur

Denne avhandlingen er en oppgave i systematisk teologi som bruker pneumatologien som linse, og som handler om Åndens rolle i kristologien. «Systematisk teologi er innrettet på *forståelsen* av den kristne tro.»⁸ Faget samler resultater fra andre teologiske områder og jobber frem svar på hva den kristne tro er. Systematisk teologi er både kontekstuell og universell idet den skal forholde seg til ulike kontekster og være relevant for alle mennesker. Samtidig skal den være aktuell i samtiden.⁹ Pneumatologien er det arbeidsfeltet innen systematisk teologi som omhandler Den hellige ånd. Tekstene jeg skal tolke befinner seg innenfor sjangeren Third Article Theology, en retning innen pneumatologien som jeg vil presentere nærmere i neste kapittel.

⁷ Frank D. Macchia, «About me» *frankdmacchia.com*. <https://www.frankdmacchia.com>

⁸Torleiv Austad, *Tolkning av kristen tro: Metodespørsmål i systematisk teologi*, (Kristiansand: Høyskoleforlaget, 2008), 28.

⁹ Marius Timmann Mjaaland, *Systematisk Teologi* (Oslo: Verbum Akademisk, 2017), 17.

For å best mulig forstå og klare å videreformidle det figuranten ønsker å presentere, benytter jeg hermeneutisk tekstanalyse. Jeg bruker redskapet Gadamer's hermeneutiske sirkel som beskrives som «forståelsens sirkelstruktur».¹⁰ Poenget er å bli bevisst den førkunnskapen og forståelsen man møter en tekst med. Teksten aktiverer leserens forforståelse, som setter i gang en «*dialog*» med den teksten formidler. Dette gir leseren anledning til å korrigere og utvide den forståelsen man møtte teksten med. Dette medfører forhåpentlig en prosess som Gadamer har kalt «*horisontsammensmeltning*»; leserens og tekstens horisonter forenes.¹¹ På denne måten vil «den til enhver tid utøvde selvforståelsen korrigeres og renses for inadekvate tilpasninger».¹² Den forforståelsen man møter en tekst med blir endret i arbeidet med å forstå.

Denne oppgaven er ikke en snever studie av en pentekostal teolog, men en undersøkelse av en del av en drøfting som skjer i økumenisk sammenheng. Forfatteren er pentekostal teolog, likevel kan arbeidet hans være anvendbart i luthersk sammenheng og i Den norske kirke. Dermed har denne oppgaven et økumenisk siktemål.

En teologi som vil være relevant må forholde seg til det Henriksen omtaler som «Pannenberg's poeng om at teologiens gjenstand til sist er Guds virkelighet».¹³ Det er dette jeg ønsker å lære mer om i arbeidet med denne oppgaven, med trykk på pneumatologisk kristologi. Jeg tror det er vanskelig å treffe dele «Guds virkelighet» i kategorier, likevel blir nettopp det ryddigere når vi mennesker skal forsøke å gjøre oss mer kjent med Gud.

Rammen for oppgaven er Macchias pneumatologiske kristologi, som er arbeidet frem i en sammenheng med teologer som Jürgen Moltmann, Karl Barth, Wolfhart Pannenberg og teologer fra retningen Third Article Theology som Myk Habets og D. Lyle Dabney. Macchia skriver i innledningen til *Jesus the Spirit Baptizer* om en betenkelighet han hadde i møte med Pannenberg's fokus på Jesu oppstandelse som det viktigste for Jesu identitet og misjon. I denne sammenheng gikk det opp for Macchia at det heller er Jesu *meddelelse* av sitt oppstandne liv i ledelse av Den hellige ånd, og ikke det oppstandne liv i seg selv, som utgjør høydepunktet.¹⁴

¹⁰ Hans-Georg Gadamer, *Sannhet og metode: Grunntrekk i en filosofisk hermeneutikk* (Oslo: Pax 2012), 115.

¹¹ Austad, *Tolkning av kristen tro*, 161.

¹² Gadamer, *Sannhet og metode*, 115.

¹³ Jan-Olav Henriksen, *Teologi i dag* (Oslo: Vigmostad & Bjørke AS, 2007), 95.

¹⁴ Macchia, *Jesus the Spirit Baptizer*, ix.

Oppgaven min er delt i bakgrunn, analyse, konklusjon og avsluttende refleksjon. Under andre kapittel presenterer jeg bibelsk og teologisk bakgrunn for pneumatologisk kristologi og Third Article Theology. Analysen har jeg delt i tre; *Macchias pneumatologi*, *Macchias kristologi* og *Pneumatologiens betydning for kristologien*. Analysens første del tar for seg Ånden i rammen av treenigheten og Åndens rolle i skapelse og nyskapelse. Her har jeg analysert Macchias treenighetssyn som beskrevet i bøkene *The Trinity, practically speaking* og *Jesus the Spirit Baptizer*, og Macchias skapelsespneumatologi. Analysens andre del tar for seg Macchias bruk av begrepene kristologi ovenfra og nedenfra, den metafysiske utfordringen og unionen mellom Gud og menneske som beskrevet i *Jesus the Spirit Baptizer*. Analysens tredje del handler om sammenhengen mellom pneumatologi og kristologi som beskrevet i *Jesus the Spirit Baptizer*. Det er denne delen som i størst grad formidler Den hellige ånds rolle for Jesu person og gjerning i Macchias teologi. I konklusjonen presenterer jeg funnene mine, og i avsluttende refleksjoner skriver jeg om betydningen funnene kan få for lære, tro og forkynnelse, samt anvendbarheten i Macchias pneumatologiske kristologi i lutherske sammenhenger i dag.

2 Bakteppe for Macchias pneumatologiske kristologi

Macchia uttrykker i starten av boken *Jesus the Spirit Baptizer* et ønske om å skrive en kristologi der pinsehendelsen er høydepunktet for Kristi identitet og oppdrag.¹⁵ Det er dette som skal analyseres i denne oppgaven; Den hellige ånd i pinsehendelsen og Jesu person og gjerning i lys av hverandre. Under pinsehendelsen sendte Jesus ut Den hellige ånd. Forholdet og samarbeidet mellom Jesus og Den hellige ånd viser seg, i Macchias arbeide, sammenvevd på en slik måte at det kommer frem en tydelig gjensidighet i guddommen som maler et tydeligere bilde av de tre personene. I ulike konfesjoner har læren om Jesu og Den hellige ånds betydning gitt seg uttrykk i ulike slag av tilbedelse, forkynnelse og gudstjenesteliv. På bakgrunn av dette vil jeg si litt om pneumatologi og kristologi generelt.

2.1 Pneumatologi

Pneuma betyr ånd (og pust) og pneumatologi er, i teologien, læren om Den hellige ånd.¹⁶ Veli-Matti Kärkkäinen skriver i forordet sitt om to sider ved pneumatologisk debatt som han mener

¹⁵ Ibid, x.

¹⁶ Harald Hegstad, *Gud, verden og håpet: Innføring i kristen dogmatikk* (Oslo: Luther Forlag AS, 2015), 286.

er viktig å ha in mente. Den ene er det å ha et økumenisk åpent blikk for den rike mangfoldigheten mennesker har med Den hellige ånd. Ingen konfesjon har monopol på Ånden, heller ikke er én tradisjon spesielt «åndelig». Kärkkäinen understreker at kun ved å lytte til og lære av de forskjellige, ofte til og med motstridende, vitnesbyrdene om Ånden kan vi komme frem til en betydelig og omfattende forståelse. Den andre siden er at samtaler om Ånden alltid må være kontekstuelle og dermed forholde seg til kultur. Guds ånd er ingen generell ånd som svever over kosmos, men en person tilhørende Den treene Gud, som bor i troende og skapelsen på spesifikt og håndgripelig vis. Derfor skal de ulike stemmene i menighetene lyttes til. Dette vil gjøre oss mer var for det Kärkkäinen beskriver som en nødvendig mangfoldighet i pneumatologien.¹⁷

Ifølge Kärkkäinen har ikke pneumatologien tradisjonelt hatt et eget område («locus») innenfor kristen systematisk teologi. De fleste pneumatologiske emner har blitt behandlet under soteriologien og læren om kirken. De siste årene har dette endret seg, og vi kan se en betydelig og økumenisk bred utvikling i teologien som omhandler læren om Den hellige ånd.

Kärkkäinen siterer den katolske teologen Elizabeth Dreyer som setter ord på tre kontekster som viser fornyet interesse for Den hellige ånd: Kristne som ønsker en dypere forbindelse med Gud, kirken som søker fornyelse gjennom livgivende tilbedelsesformer («diciplines») og tilbakevending til kildene, og akademiske studier i filosofiske og teologiske fag.¹⁸ Kärkkäinen fremhever to forhold han mener er årsaker til denne pneumatologiske renessansen. Den første er de østlige ortodokse kirkenes inngang i *The World Council of Churches*, noe som har bidratt til å gjøre den ortodokse pneumatologiske tradisjonen mer tilgjengelig for andre kirker. Den andre grunnen er det han beskriver som den dramatiske spredningen av pinsebevegelsen i verden, som får andre kristne til å våkne opp for Den hellige ånds betydning på et personlig plan.¹⁹ På grunn av disse forholdene vil jeg forklare litt om både ortodoks og pentekostal kristendom senere under dette kapittelet.

¹⁷ Veli-Matti Kärkkäinen, *Pneumatology: The Holy Spirit in Ecumenical, International, and Contextual Perspective*, (Grand Rapids: Baker Academic, 2002), 9.

¹⁸ Ibid, 11.

¹⁹ Ibid, 12.

2.2 Kristologi

Kristologi er læren om Jesus Kristus. Dette omfattes av studiet av Jesus fra Nasaret som en historisk person og hans rolle som Messias, altså Jesu person og gjerning. Austad viser til Matt 1,21: «... og du skal gi han navnet Jesus, for han skal frelse sitt folk fra deres synder.» og forklarer at Jesu navn betyr frelser. I Matt 16,16-17 bekrefter Jesus Peters ord om at han er Messias: «Da svarte Simon Peter: «Du er Messias, den levende Guds Sønn.»»²⁰

Arbeidet med kristologi er delt i historisk undersøkelse av Jesu liv, ord, gjerning og hvordan han har blitt tolket gjennom de siste 2000 år, og i systematisk-teologisk arbeid som søker å formidle en teologi som er relevant for mennesker i samtiden. Austad skriver om kristologiens utfordring med å «kunne utdype *forståelsen av Jesu person og gjerning for mennesker i dag.*»²¹ Bibelen er kristologiens viktigste kilde, og den skal vi søke å gjøre forståelig og relevant for samtidens mennesker.

2.3 Bibelsk bakgrunn for pneumatologisk kristologi

Bibelen presenterer Den hellige ånd med symboler og historier. Kärkkäinen velger på bakgrunn av dette å beskrive bibelsk pneumatologi som «levd» pneumatologi.²² Denne oppgaven handler om sammenhengen mellom pneumatologi og kristologi. Jeg vil her forsøke å gi en bakgrunn som jeg kan lene meg på i arbeidet. Jeg bruker deler av Kärkkäinen og Macchias fremstilling av Bibelens innhold, som forteller om Den hellige ånds rolle for Jesu person og gjerning.

Kärkkäinen begynner med *livspusten* i 1 Mos 2,7. I denne tidlige beskrivelsen av Den hellige ånd i Bibelen formet Herren mennesket av støv fra jorden og blåste livspust i nesen på det, slik at det ble en levende skapning. Kärkkäinen beskriver dette som en viktig forløper for Joh 20,22 der Jesus åndet på disiplene og sa: «Ta imot Den hellige ånd.»²³ Både Kärkkäinen og Macchia bruker Sal 104, 29-30 for å vise at pusten til alle skapninger tilhører Gud: «... du tar livsånden

²⁰ Torleiv Austad, *Kristologi: En innføring*, (Oslo: Cappelen Damm Høyskoleforlaget, 2012), 13.

²¹ *Ibid*, 15.

²² Kärkkäinen, *Pneumatology*, 23.

²³ *Ibid*.

fra dem, de dør og blir til støv igjen. Du sender ut din Ånd, og de blir skapt, du gjør jorden ny.»²⁴ Slik står Ånden for livet, som en gave fra Gud.

Kärkkäinen fortsetter med *vinden*, som han ligner med idéen om *pusten*. Denne todelte meningen av det hebraiske ordet *ruach*, viser seg i 2 Mos 15,8 og 10: «Ved et pust fra din nese tårnet vannet seg opp ... Du lot din pust blåse, og havet skjulte dem.» Denne nyansen er tydeligere i den engelske oversettelsen som Kärkkäinen bruker: «At a breath [*ruach*] of your anger the waters piled up When your wind [*ruach*] blew, the sea covered them.»²⁵ Ifølge Kärkkäinen er det greske ordet *pneuma* i Septuaginta stort sett tilsvarende det hebraiske ordet *ruach*.

Om *vann* som symbol viser Kärkkäinen til to skriftsteder i Jesaja som forutsier den kommende frelsen i form av Guds ånd som blir øst ut. Jes 32,15: «... helt til Ånd blir øst ut over oss fra det høye» og «Jeg øser vann ut over det tørste og bekker over det tørre. Jeg øser min Ånd over din ætt og min velsignelse over dine etterkommere». Kärkkäinen forklarer at dette utgjør konteksten for versene i Johannesevangeliet der *vann* symboliserer Den hellige ånd. I Joh 4,10 svarte Jesus den samaritanske kvinnen: «Om du hadde kjent Guds gave og visst hvem det er som ber deg om drikke, da hadde du bedt ham, og han hadde gitt deg levende vann.» Og i Joh 7,37-39: «På den siste dagen i høytiden, den store festdagen, sto Jesus fram og ropte: «Den som tørster, skal komme til meg og drikke! Den som tror på meg, fra hans indre skal det, som Skriften sier, renne elver av levende vann.» Dette sa han om Ånden de som trodde på ham, skulle få. Ånden var ennå ikke kommet, for Jesus var ennå ikke blitt herliggjort.» Ifølge Kärkkäinen fullføres vannsymbolikken i Johannes åpenbaring der det han kaller apokalypsesynet beskriver «en elv med livets vann ...» som «... springer ut fra Guds og Lammets trone.»

I alle de fire evangeliene blir Jesu dåp i Jordan beskrevet med stor likhet. Den hellige ånd, i form av en *due*, dalte ned over Jesus og ble værende over han etter at han var blitt døpt. I forlengelsen av dette vitnet Johannes: «Jeg kjente ham ikke. Men han som sendte meg for å døpe med vann, sa til meg: Ham du ser Ånden dale ned over og bli hos, han er det som døper med Den hellige ånd. Jeg har sett det, og jeg har vitnet: Han er Guds Sønn.» Kärkkäinen skriver

²⁴ Macchia, "The Spirit of Life", 114.

²⁵ Kärkkäinen, *Pneumatology*, 24. Her skriver Kärkkäinen at han bruker Montague`s oversettelse.

kort om den katolske teologen Kilian McDonnells observasjon av den kosmiske betydningen til duen som dalte ned over Jesus ved dåpen: Slik duen brakte, i form av en olivenkvist, med seg budskapet om at ny skapelse var vokst frem til Noa, slik bebuder Den hellige ånd at verden vil få en ny begynnelse ved Jesu dåp.

Talsmannen (paraclete): Kärkkäinen bruker Joh 14,16-17a for å vise at Jesus var den første talsmannen, og Den hellige ånd den andre. «Og jeg vil be min Far, og han skal gi dere en annen talsmann, som skal være hos dere for alltid: sannhetens Ånd». ²⁶

Disse symbolske beskrivelsene av Den hellige ånd forteller om hvem Ånden er og hvordan Ånden virker. Macchia viser til Joel 3,1-5 i *Jesus the Spirit Baptizer*:

En gang skal det skje at jeg øser ut min Ånd over alle mennesker. Deres sønner og døtre skal profetere, de gamle skal drømme drømmer og de unge skal se syn. Selv over slaver og slavekvinner vil jeg i de dager øse ut min Ånd. Jeg setter varsler på himmel og jord, blod og ild og røyksøyler. Solen forvandles til mørke og månen til blod før Herrens dag kommer, den store og skremmende. Da skal hver den som påkaller Herrens navn, bli berget. For på Sion-fjellet og i Jerusalem skal det finnes redning, som Herren har sagt. Og blant de overlevende er de som Herren kaller.

Disse versene nevner ikke Jesus, men er forbundet med messianske forventninger. ²⁷

2.4 Nikenum og filioque-diskusjonen

Ifølge Michelle Coetzee var konsilene i Nikea og Konstantinopel (325 og 381) primært et østlig forhold. Teologien som understøttet formuleringen «one *ousia*, three *hypostases*» og tillegget til bekjennelsen om Den hellige ånd: «... som er Herre og gjør levende, som utgår fra Faderen ...» var stort sett tanker fra De kappadokiske fedrene i østkirken. Den nikenske trosbekjennelsen ble først ved konsilet i Kalkedon i 451 formelt mottatt av Roma. ²⁸ Hensikten

²⁶ Ibid, 25.

²⁷ Macchia, *Jesus the Spirit Baptizer*, 203.

²⁸ Michelle Coetzee, *The Filioque Impasse: Patristic Roots*, (Piscataway, New Jersey: Gorgias Press LLC, 2012), 5.

med bekjennelsen var å forsvare Kristi sanne, evige guddom, av samme essens som Faderen, mot konkurrerende syn.

Filioque betyr «og Sønnen» og er det vestlige tillegget til Den nikensk-konstantinopolitanske trosbekjennelsen. Tillegget finnes under avsnittet om Den hellige ånd: «Vi tror på Den hellige ånd, som er Herre og gjør levende, som utgår fra Faderen og Sønnen, ...». Det er interessant å merke seg at Pave Leo I bekjente *filioque* så tidlig som i 441, ifølge Den katolske kirkes katekisme,²⁹ men det var først det andre konsilet i Lyon (1274) som dogmatiserte formuleringen om at Den hellige ånd utgår fra evighet fra Faderen og Sønnen. Den katolske kirkes katekisme oppsummerer endelig meningen av *filioque* ved å sitere fra konsilet i Florence (1438), at Den hellige ånd fra evighet utgår fra Faderen og Sønnen og har samme natur og vesen som Faderen og Sønnen.³⁰

Østkirken argumenterer for at Ånden utgår fra Faderen og at *filioque* undergraver Faderens monarki som Treenighetens kilde. *Filioque* tar utgangspunkt i essensen i stedet for de guddommelige personene, noe som konsekvent medfører at essensen heller enn Faderen blir kilden til enheten i guddommen. Med *filioque*-tillegget reduseres de guddommelige personene til relasjoner. Ifølge Coetzee mener biskop Kallistos Ware at konsekvensen av *filioque* medfører en underordning og avpersonifisering av Den hellige ånd.³¹

Filioque-tillegget er regnet som en av de avgjørende årsakene for skismaet i 1054. Det blir nå arbeidet med å forsøke å klarne opp i misforståelser og se på om kulturelle og språklige forskjeller kan ha bidratt til splittelsen mellom Øst- og Vestkirken. Marius Timman Mjaaland betegner det som «teologiske variasjoner over samme tema». At begge sider står for en trinitarisk lære som fastholder tre hypostaser innenfor guddommen. Ikke tre guder.³² Nå har både den anglikanske kirke og Kirkenes Verdensråd anbefalt at man går tilbake til den tidlige versjonen av Nikenum, og dropper *filioque*-tillegget.³³

²⁹ Ibid, 6.

³⁰ Ibid, 7.

³¹ Ibid, 7-8.

³² Mjaaland, *Systematisk Teologi*, 276.

³³ Ibid, 277.

2.5 Ortodoks parallell

Den ortodokse kirkes pneumatologi har en del til felles med Pinsebevegelsens pneumatologi. Dermed blir det relevant å gi en kort oversikt. Ortodoks teologi har en lang og rik pneumatologisk tradisjon som gjør seg mye bruk av de østlige kirkefedrenes teologi. Læren om Den hellige ånd har alltid hatt en prioritert plass i østlig ortodoks teologi,³⁴ på en måte som kan være vanskelig å oversette til vestlig tankegang som har lagt mer vekt på kristologi enn pneumatologi. Jeg vil derfor bruke Kärkkäinens sitat av Constantine N. Tsirpanlis som kaster lys over denne forskjellen:

*Those who speak of an Orthodox “Pneumatocentrism” opposed to the so-called “Christocentrism” of the Roman Church, may express their own personal theology, but they speak a language alien to the Fathers and to the saints of the Eastern Orthodox Church. The three Persons, in the Holy Trinity, share in activity of each of them. The Father and the Son are included in every action of the Spirit.*³⁵

Kärkkäinen forklarer at østlig tankegang har en beskyttelse mot en ensidig konsentrasjon om Ånden i det Faderen har forrang i læren om Treenigheten. Han mener også at det er mulig å argumentere for at østlig pneumatologi er forankret i kristologi heller enn å være et eget teologisk område.³⁶ Idet Kärkkäinen hevder at Østkirkenes pneumatologi kommer til syne i både lære, liturgi og åndelighet, trekker jeg en parallell til pinsebevegelsen.³⁷

2.6 Pentekostal kristendom

I denne sammenheng er det interessant å se kort på opprinnelsen og teologien til pentekostal kristendom. Jeg vil bruke Kärkkäinens bok *Pneumatology* også her. Kärkkäinen skriver om 1900-tallets dramatiske utvikling i den kristne kirke med fremveksten av den hurtig økende pinsebevegelsen, og andre senere karismatiske bevegelser som har påvirket kristendom over hele verden. Han skriver at det mangler enighet om den nøyaktige opprinnelsen til bevegelsen,³⁸

³⁴ Kärkkäinen, *Pneumatology*, 12.

³⁵ Ibid, 68.

³⁶ Ibid.

³⁷ Veli-Matti Kärkkäinen, *Pneumatology: The Holy Spirit in Ecumenical, International, and Contextual Perspective*, 2. utg. ed. (Grand Rapids: Baker Academic, 2018), 2.

³⁸ Ibid, 87.

likevel er den grunnleggende konsensus, ifølge Kärkkäinen, at det er Wesley-Holiness-arven som vokste frem på 1900-tallet som ligger bak. Kärkkäinen nevner her Walter Hollenweger som skrev om den sterke påvirkningen fra katolsk åndelighet formidlet gjennom Wesley. Sistnevnte bidro med vektlegging av hellighet og helliggjørelse, også kalt «second blessing» og åndsåp.³⁹

Kärkkäinen beskriver variasjoner innenfor pinsebevegelsen, og hevder at man må kunne snakke om flere typer pentekostal kristendom. Av plasshensyn velger jeg å ikke legge ut om dette her. Han nevner motstanden pinsebevegelsen har møtt og forklarer det med at bevegelsen har kommet med en ny type åndelighet og det han kaller aggressive evangeliseringsmetoder, samtidig som han bringer på bane pinsebevegelsens utfordring av sessasjonisme-prinsippet, som handler om at mirakler og ekstraordinære åndelige gaver skal ha opphørt mot slutten av den apostoliske perioden. I denne sammenheng siterer Kärkkäinen Jon Ruthven, som skriver om pinsebevegelsens tro på at åndelige gaver som helbredelse, profeti og tungetale skjer nå i våre dager.⁴⁰ Ifølge Kärkkäinen bekrefter pinsevenner at disse åndelige gavene er gitt av Den hellige ånd og at de er normative i dagens kirkeliv. Han skriver videre at observatører av bevegelsen mener at disse åndelige gavene er viktigere enn teologien, og at dette er det viktigste bidraget pinsebevegelsen har ytt til kristendommens historie. At pentekostal kristendom har reintrodusert en dynamisk og entusiastisk åndelighet i den moderne kirke, der erfaring er essensielt for å forstå pinsevenners åndelighet og tilbedelse.⁴¹

2.7 Moltmanns pneumatologi og trinitetslære

Den pneumatologiske vendingen har gjort seg gjeldende innenfor protestantisk systematisk teologi. Moltmann er en av de tidligste og mest innflytelsesrike representanter for dette. Han skrev i 1991 at det vanskeligste problemet i pneumatologien og i trinitetslæren er en presis skjelning av Den hellige ånds personlighet. Han hevder, med utgangspunkt i troserfaringer, at det er et åpent spørsmål om Guds ånd i Det nye testamente er tenkt som en person eller som en

³⁹ Ibid, 88.

⁴⁰ Ibid, 90.

⁴¹ Ibid, 91.

kraft.⁴² I boken *The Spirit of Life* søker Moltmann å korrigere mangler i vestlig treenighetslære i det han skriver om Den hellige ånd.

2.7.1 Moltmann om filioque-tillegget

Han presenterer også kort en analyse av *filioque*-tillegget til Nikenum gjort av «The ecumenical deliberations at the Klingenthal conferences»⁴³ (1978 og 1979). Moltmann kommer her frem til at tillegget er overflødig på den måten at det ikke bidrar med noe nytt angående at Ånden utgår fra Faderen. Han mener, på linje med ortodokse teologer, at Den hellige ånd med *filioque*-tillegget heller blir satt på tredje plass blant relasjonene i Treenigheten, at alt slik vil gå fra Sønnen til Ånden, ikke fra Ånden til Sønnen. Moltmann forklarer at ortodokse teologer har rett når de snakker om en gjensidig ledsagelse mellom Sønnen og Ånden:

*Every person of the Trinity has two names because there are these two metaphors. The first Person is Father/Utterer, the second Person is Son/Word, the third Person is Spirit/Breath. From these two metaphors we can immediately see that Word and Breath proceed simultaneously from God, and that the Spirit accompanies the Word, and the Word the Spirit.*⁴⁴

Dersom *filioque*-tillegget både er overflødig og feil, som er konsekvensen av Moltmanns arbeid, kan dette være et eksempel på hva læresamtaler mellom ulike konfesjoner kan oppklare av misforståelser og mulige feil. Slike læremessige avklaringer har bidratt til en større forståelse for hverandres teologi, og tidligere splittelse på bakgrunn av uenigheter om Den hellige ånd er redusert. Et eksempel på dette er et kirkemøtevedtak (i sak 13/87) i Den norske kirke som sier at Nikenum kan brukes uten *filioque*-tillegget når man feirer økumeniske gudstjenester sammen med ortodokse. Kärkkäinen sier seg enig med Moltmann i at tillegget bør fjernes, og konkluderer med at det er økumenisk og teologisk uakseptabelt.⁴⁵ Å lese Nikenum uten *filioque* kan altså forsvares.

⁴² Jürgen Moltmann, *The Spirit of Life: A Universal Affirmation* (Minneapolis: Fortress Press, 2001), 268.

⁴³ Ibid, 306.

⁴⁴ Ibid, 306-307.

⁴⁵ Veli-Matti Kärkkäinen, *Pneumatology: The Holy Spirit in Ecumenical, International, and Contextual Perspective*, 2. utg. ed. (Grand Rapids: Baker Academic, 2018), 69.

2.7.2 Moltmann om økumenikk

Moltmann beskriver det økumeniske fenomenet som handler om at mennesker kjenner seg som del av Den hellige ånds fellesskap, som den viktigste kristne hendelsen i det 20. århundre. Medlemskirkene tar hverandre seriøst som partnere og ser ikke lenger på hverandre som konkurrenter. I forlengelsen av dette skriver han at dette kun er mulig dersom man ser på dette fellesskapet som noe som transenderer de konfesjonelle grensene og åpner de opp slik at vi ser på kristne som tilhører andre kirkesamfunn som medlemmer av dette gudsfellesskapet. Han mener at et resultat av dette er at folk ikke lengre er interessert i å sette opp grenser for å verne om sitt eget, man bryr seg heller om å oppdage felles komplementaritet, at de ulike konfesjonene utfyller hverandre, for å bygge en sterkere enhet.⁴⁶

2.8 Third Article Theology

Macchia skriver innenfor den teologiske sjangeren Third Article Theology, en retning som jobber med hele det systematisk-teologiske landskapet fra et pneumatologisk perspektiv.⁴⁷ Selv om teologer har skrevet om Den hellige ånd lenge, er Third Article Theology en nyere sjanger innenfor systematisk teologi som behandler temaet på mer metodisk vis. Myk Habets skriver i innledningskapittelet til boken *Third Article Theology: A Pneumatological Dogmatics* om metodist og pentekostal-teolog D. Lyle Dabney, som på bakgrunn av arbeid med det han kalte «First and Second Article theologies» i den nikenske trosbekjennelsen, beskrev behovet for en teologi om «the Third Article». En teologi som starter med Den hellige ånd.⁴⁸ Dette er den pneumatologiske vendingen innenfor teologien, der også pentekostal teologi har gått gjennom en utvikling fra å være en praksis til å ha fått et akademisk uttrykk.

Kristologi har tradisjonelt vært skilt fra pneumatologien i sin konsentrasjon om den andre trosartikkel. Med Third Article Theology blir disse teologiske retningene tett sammenbundet fordi kristologien blir belyst gjennom å studere Den hellige ånd.⁴⁹

⁴⁶ Moltmann, *The Spirit of Life*, 4.

⁴⁷ Kirsteen Kim, "Foreword", i *Third Article Theology: A Pneumatological Dogmatics*, redigert av Myk Habets (Minneapolis: Fortress Press, 2016), xiii.

⁴⁸ Myk Habets, "Prolegomenon: On Starting with the Spirit", i *Third Article Theology: A Pneumatological Dogmatics*, redigert av Myk Habets (Minneapolis: Fortress Press, 2016), 2-3.

⁴⁹ Hegertun, «Third Article Theology - En teologisk tilnærming», 41.

Hegertun nevner i avgangsforelesningen sin teologen Daniel Migliores refleksjon over konsekvensene av det han kaller for «kristomonisme».⁵⁰ Migliore mener at dagens teologer bør behandle Den hellige ånd «som Guds frigjørende kraft, som skaper oppreiste og modige liv».⁵¹ Hegertun nevner videre de økumeniske mulighetene som Third Article Theology bærer med seg i kraft av å akseptere mangfoldet i ulike konfesjoner.⁵²

3 Macchias pneumatologi

Problemstillingen min berører Frank Macchias kristologi. Hensikten med denne analysen er å bli kjent med Macchias forståelse av rollen Den hellige ånd spilte for Jesu person og gjerning.

Macchia skriver i innledningen til boken *Jesus the Spirit Baptizer* at han ønsker å skrive en kristologi med vekt på pinsehendelsen som høydepunkt.⁵³ Under pinsehendelsen øste Jesus ut Den hellige ånd fra Faderen for å døpe mennesker i Den hellige ånd. Denne åndsdaopen, mener Macchia er rotmetaforen i Det nye testamente for hele det kristne vitnesbyrdet om Jesus Kristus som Herre.⁵⁴ En metafor er et språklig uttrykk som anvendes for å beskrive noe i overført betydning. Ifølge den tyske teologen Eberhard Jüngel gis et ord ny mening i det man bruker det metaforisk, og med denne nye meningen har man lagt ny væren i språket.⁵⁵ En rotmetafor må være en sentral metafor som danner grunnlaget for og henger sammen med andre beslektede metaforer. Valget av begrepet rotmetafor signaliserer at Macchia vektlegger tungt betydningen av det han velger å kalle åndsdaop. Med bakgrunn i dette tolker jeg uttrykket *rotmetafor*, i denne sammenhengen, til å skulle å dekke *funksjonen* til Jesus Kristus i Det nye testamente idet begrepet *åndsdaop* beskriver det som skjer i mennesker som Jesus inngir Ånden til. Med dette utvider Macchia pinsebevegelsens tradisjonelle bruk av begrepet *åndsdaop*. I klassisk pentekostal teologi har man ikke brukt dette begrepet metaforisk, men om en bestemt opplevelse av å ha blitt døpt i Ånden. Macchia bruker her begrepet *åndsdaop* for å dekke et større betydningsinnhold. For å belyse dette nærmere vil jeg se på Macchias syn på treenigheten.

⁵⁰ «Kristomonisme» er i Hegertuns artikkel forklart som andre trosartikkels fortregning av pneumatologien.

⁵¹ Hegertun, «Third Article Theology - En teologisk tilnærming», 37.

⁵² Ibid, 41.

⁵³ Macchia, *Jesus the Spirit Baptizer*, x.

⁵⁴ Ibid, ix. Dette med rotmetafor avklarer han på s. 304 at han har fra James Dunn.

⁵⁵ Paul Avis, *God and the Creative Imagination: Metaphor, Symbol and Myth in Religion and Theology* (London: Routledge, 1999), 88.

3.1 Ånden i rammen av treenigheten

Det av Macchias arbeid som jeg har lest viser at han gjennomgående tenker trinitarisk. I denne sammenheng velger jeg å vektlegge mest den økonomiske siden av treenigheten, idet denne oppgaven fokuserer på det Han som døper med Ånd gjør for oss mennesker.

Macchia forklarer at Bibelen har satt premisset bare Gud kan frelse, og at dette har vært hovedprinsippet i kirkens utvikling av de sentrale dogmatiske bekjennelsene.⁵⁶ Han belyser med Hos 13,4: «Jeg er Herren din Gud, helt fra Egypt. Noen annen Gud enn meg kjenner du ikke, det finnes ingen annen frelser enn jeg.» Her ber han leseren legge merke til at verset impliserer at begrepene *Gud* og *Frelser* kan byttes om og er gjensidig definerende. Dette betyr, ifølge Macchia, at Gud er den som frelser.⁵⁷ Premisset at bare Gud kan frelse finner han uttrykt i Det gamle testamente med monoteistisk ordvalg. Dette underbygges med Jes 45,5: «Jeg er Herren, ingen annen, det finnes ingen annen Gud enn jeg.» Her minner Macchia om at Gud snakker i første person entall i verset, dette forteller oss at det er snakk om én Gud.⁵⁸ Videre nevner han 5 Mos 6,4-5, israelittenes trosbekjennelse: «Hør, Israel! Herren er vår Gud, Herren er én. Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din makt.» Lojalitetskravet til Gud er tydelig og uttrykt fordi det kun eksisterer én Herre. Macchia gjør oppmerksom på at Gud alltid bruker første person entall når han adresserer menneskene, og at dette er et kardinalprinsipp i trinitarisk teologi som er forankret i Bibelen. Han viser til unntakene der Gud bruker flertallsform om seg selv i verbal form, som i 1 Mos 1,26 der Gud uttaler «La oss lage mennesker i vårt bilde ...». Dette mener Macchia representerer en intern samtale i guddommen, og ikke en samtale mellom Gud og en annen part. Macchia utdyper med å forklare at Gud bruker første person entall når han snakker med noen utenfor guddommen - som viser at Gud er én, og at flertallsbruken i den nevnte interne samtalen viser en kompleksitet i guddommens enhet som tillater at der er tre.⁵⁹

Inkarnasjonen og korset er åpenbaringen av en kjærlighet som er av uendelig betydning for oss. En kjærlighet som Gud, som Fader, Sønn og Hellig ånd, åpenbarer ved Åndens kraft. Macchia

⁵⁶ Frank D. Macchia, *The Trinity, Practically Speaking*, (Downers Grove: InterVarsity Press, 2010), 43.

⁵⁷ Ibid, 47.

⁵⁸ Ibid, 96.

⁵⁹ Ibid, 97.

ber oss være obs på den forandringen Kristus gjennomgår idet han oppstår fra døden og Kristi herredømme åpenbares. Han advarer om at det å se historien om Ordet, som ble menneske og siden opphøyet, i retrospektiv, innebærer en risiko for å begrense Sønnens status og implisere et skille mellom de guddommelige personene som grenser mot triteisme. Med dette etablert, underbygger Macchia fellesskapet i guddommen med å forklare at Faderen, Sønnen og Ånden frelser fra en interaksjon med hverandre som er fylt av kjærlighet. Gud er èn i betydningen ett sinn og èn vilje, som ved Den hellige ånd inviterer oss inn i fellesskap med seg. “God is one mind, one will, one personal, acting being in three distinct and interacting persons. God is perfect love, love in freedom, who is revealed in, and known by, love. As the one in three and the three in one, God is an open communion of love that invites us into the divine embrace.”⁶⁰

Denne kjærligheten i guddommen skriver Macchia mye om. Han nevner dette stadig som en kraft som liv, ord og skapelse går ut fra. Siden bare Gud kan frelse, og Faderen, Sønnen og Ånden frelser i et samspill i kjærlighet, må den ene Gud være et fellesskap i kjærlighet mellom Faderen, Sønnen og Ånden. Slik blir det tydelig at pneumatologien og kristologien er vevet tett sammen. Den ene kan ikke forklares uten den andre.

3.1.1 Macchia om filioque-tillegget

Det har eksistert et hierarki i vestlig teologi om at Faderen er øverst, Sønnen er etter Faderen og Ånden nederst. *Filioque* er i praksis et uttrykk for dette. I ortodoks teologi er Ånden og Sønnen likestilt. Begge er utsendt fra Faderen, som ofte er illustrert med Sønnen og Ånden som Faderens to hender. Macchia og Moltmann ser ut til å dele posisjon med ortodoks teologi i dette spørsmålet (se punkt 2.7.1).

Macchia snakker om forskjellen mellom østlig og vestlig kristendom når det gjelder *filioque*, og beskriver det som kontroversielt.⁶¹ Han forklarer at De kappadokiske kirkefedrene fremholdt at Ånden kommer fra Faderen «gjennom» Sønnen, i betydningen Faderen er opphavet. Han siterer *De Trinitate*, der Augustin skriver om Joh. 15,26 at Jesus ikke sa om Ånden «som Faderen vil sende fra meg», men «han som jeg skal sende dere fra Far». Som viser at Faderen

⁶⁰ Frank D. Macchia, *Tongues of Fire: A Systematic Theology of the Christian Faith* (Eugene, OR: Cascade Books, 2023), 173.

⁶¹ *Ibid*, 264.

er opphavet,⁶² og at Ånden utgår fra evighet fra Faderen alene, men *gjennom* Sønnen. Macchia nyanserer perikoresen slik: “Likewise, in being the mutual freedom and ecstasy of Triune communion, one may also say that the Spirit anoints and mediates the Son’s eternal generation from the Father. The Son is eternally generated from the Father alone through the Spirit. ... the divine persons are involved in a circle (or dance) of love.” Macchia underbygger denne gjensidigheten med Joh 17,5: «Far, gi meg nå din herlighet, den herligheten som jeg hadde hos deg før verden ble til.»⁶³

3.1.2 Åndsdåp og vanndåp

Følgende avsnitt behandler Macchias beskrivelser av det spesielle forholdet mellom vanndåp og åndsdåp i boken *Jesus the Spirit Baptizer*. I og med at Macchia forankrer disse begrepene trinitarisk velger jeg å plassere avsnittet under dette kapittelet.

Forut for dåpsbefalingen og det vi nå kaller for åndsdåp, går Jesu egen dåp. Derfor vil jeg gjøre rede for Macchias forståelse av Jesu dåp først. Han tar utgangspunkt i et sitat av Ireneus når han forklarer betydningen: «So the Spirit of God descended upon him ... that we might be saved.» Jesus måtte først få Den hellige ånd, fordi hele hans gjerning vil bli fullført i og ved Den hellige ånd. Her understreker Macchia at Jesu mottakelse av Den hellige ånd etter dåpen, og livet hans etter det, har stor betydning for frelseshistorien.⁶⁴ Johannes’ord i Mark 1,7-8 formidler en forventning om dette:

«Det kommer en etter meg som er sterkere enn jeg, og jeg er ikke verdig til å bøye meg ned og løse sandalremmen hans. Jeg har døpt dere med vann, men han skal døpe dere med Den hellige ånd. På den tiden kom Jesus fra Nasaret i Galilea og ble døpt i Jordan av Johannes. Straks han steg opp av vannet, så han himmelen dele seg, og han så Ånden komme ned over seg som en due. Og det lød en røst fra himmelen: Du er min Sønn, den elskede, i deg har jeg min glede.»»

⁶² Ibid, 161-162.

⁶³ Ibid, 264.

⁶⁴ Macchia, *Jesus the Spirit Baptizer*, 184.

Ifølge Macchia er grunnen til at den inkarnerte Kristus har den Hellige ånd iboende i seg, at vi mennesker skal motta Ånden gjennom ham. På denne måten hevder Macchia at vi kan delta i Kristi liv og en eskatologisk fremtid med Gud. Han skriver at Jesu dåp og mottakelse av Ånden ved Jordan iverksatte Jesu tjeneste. Han argumenterer for dette med å vise til Jesu unnfangelse ved Ånden i Luk 1,35 og til det Macchia beskriver som høydepunktene i Jesu tjeneste. Her refereres det til Luk 24,49 i Jesu avsluttende beskrivelse av oppdraget og avskjeden der han minner om løftet om Den hellige ånd, og i Apg 2,33-36 der det blir beskrevet hvordan Jesus mottok og utøste Den hellige ånd fra Faderen, og vitnesbyrdet om at den korsfestede Jesus er blitt frelser. Macchia trekker også frem Joh 3,34 der det står at «Gud gir Ånden *i fullt mål*» (til Jesus), «without limit» (Macchias ord), og Joh 1,33 der det står «Ånden dale ned over og bli hos». Dette betyr at Ånden med fullt mål og permanent er i Jesus, og at Jesus kan øse Ånden ut uten begrensning.⁶⁵

Macchia beskriver forholdet mellom vanddåpen og åndsdaopen i samme åndedrag som han vil være forsiktig med å gjøre Jesu dåp til hovedelementet idet Jesus mottok Den hellige ånd. Samtidig understreker han at den teologiske forbindelsen mellom disse ikke kan benektes. Ifølge Macchia mottok Jesus Ånden ved Jordanelven under vanddåpens tegn, på samme måte som han ble unnfanget ved Ånden under jomfrufødselens tegn. På samme vis skjer vår dåp i Den hellige ånd under vanddåpens tegn. Macchia forklarer sammenhengen mellom disse to dåpene ved å omskrive en formulering fra dåpsbefalingen:

*We are baptized in the name of the Father, who sent the Son and promised the Spirit. We are baptized in the name of the Son, who was sent by the Father and who incorporates us into himself by baptizing us in the Spirit. We are baptized in the name of the Spirit, who bears witness to the Son and shapes us into the image of the Son so that we can hallow the Father's name – on earth as it is in heaven.*⁶⁶

Macchia viser også til formuleringen «Gå derfor og gjør alle folkeslag til disipler» i Matt 28,19. Dette gjør han i samme setning som han minner om Jesu meddelelse av Ånden under pinsehendelsen, og at kirkens vanddåp bærer samme Ånd som Kristus.

⁶⁵ Ibid, 185.

⁶⁶ Ibid, 332.

Videre bruker Macchia Apg 2,38 for å belyse forholdet mellom vanddåp og åndsdåp: «Vend om og la dere døpe i Jesu Kristi navn, hver og en av dere, så dere kan få tilgivelse for syndene, og dere skal få Den hellige ånds gave.» Dåpens rituale gir oss del i det nye livet ved å begrave oss og reise oss opp med Kristus.⁶⁷ Macchia beskriver vanddåpen som mer enn et tomt symbol. «Vi ble begravet med ham da vi ble døpt med denne dåpen til døden. Og som Kristus ble reist opp fra de døde ved sin Fars herlighet, skal også vi vandre i et nytt liv» (Rom 6,4). «For i dåpen ble dere begravet med ham, og i den ble dere også reist opp med ham, ved troen på Guds kraft, han som reiste Kristus opp fra de døde» (Kol 2,12). Denne Kristus som vi i dåpen dør og oppstår med, øste ut livets Ånd under pinschendelsen.⁶⁸

Om åndsdåpen, forklarer Macchia at Kristus døver mennesker i Ånden på vegne av Faderen, og på denne måten innlemmes menneskene i Jesu korsfestede og oppstandne liv. Språket Macchia bruker når han beskriver vanddåp og åndsdåp er både sammenfallende og forskjellig. Parallellen mellom de to dåpene er likevel tydelig. Macchia kaller dette møtepunktet mellom mennesker og Jesus - åndsdåpen - for kristologiens eksistensielle begynnelse. At dette er den situasjonen der Kristus viser tydeligst Guds handling for å meddele Ånden og inkorporere alle i seg.⁶⁹

3.2 Åndens rolle i skapelse og nyskapelse

I den redigerte boken *Third Article Theology* skriver Macchia i artikkelen *The Spirit of Life: Toward a Creation Pneumatology* om Åndens rolle i et skapelsesperspektiv i Det gamle og Det nye testamente.

Han beskriver hvordan pneumatologiens overskrift skifter fra skapelse til ny-skapelse med overgangen til Det nye testamente,⁷⁰ og understreker samtidig at Åndens fremste oppgave i Det nye testamente er oppstandelse. I denne artikkelen skriver han om Skaperånden innenfor en kristologisk ramme.⁷¹

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Ibid, 333.

⁶⁹ Ibid, 301.

⁷⁰ Macchia, "The Spirit of Life", 115.

⁷¹ Ibid, 114.

Her nevner Macchia Matt 12,28 der Jesus forklarer at det er ved Guds ånd han driver ut onde ånder. Hensikten er å vise at Jesus, ved Ånden, styrtet onde makter og innviet Guds rike i verden. Macchia understreker Den hellige ånds betydning ved å bruke Rom 1,4: «ved helligets Ånd stadfestet som Guds mektige Sønn ved oppstandelsen fra de døde.» Og han fremhever beskrivelsen av Jesus i 1 Kor 15,45 der Jesus blir allegorisert som den siste Adam, og beskrevet som «en ånd som gir liv». Macchia ser på disse forutsetningene og spør hvordan denne nytestamentlige pneumatologien endrer skapelsespneumatologien som ble introdusert i GT. Han ønsker å se om det er mulig å komme frem til en skapelsespneumatologi innenfor det eskatologiske rammeverket, nevnt i punkt 1.2 under begrepsavklaringen om apokalypse. Han skriver at dette er en nødvendig følge av kristologien, og understreker at det er dette som er den overordnede hensikten med denne artikkelen. Han spør også om hvordan vi skal forholde oss til læren om skapelses-pneumatologi på en slik måte at vi kan koble det til udødelighet. Her virker det som han snakker om nyskapelse og udødelighet som begreper med lik betydning: «... in order to reorientate pneumatology from creation to new-creation» og «... shift from the Spirit of creation to the Spirit of immortality.»⁷²

I arbeidet med dette begynner han med å rette oppmerksomheten mot et problem som kan melde seg dersom man legger for mye vekt på pneumatologien i Det nye testamente. Macchia mener det kan bli vanskelig å øyne kontinuiteten mellom Den hellige ånds arbeid i Det nye testamente og Skaperånden som Jahves pust som ga liv til skapelsen, og som fremdeles opprettholder den. Her nevner han John Levisons beskrivelse av pneumatologien i GT som skapelsespneumatologi, og viser til det Levison beskriver som en dyp spenning i Skriften. I sin redegjørelse om dette, bruker Levison begrepet «subsequence»,⁷³ som jeg her oversetter til *påfølgende*. Macchia bruker John Levisons og Herman Gunkels arbeid og forklarer at nytestamentlig pneumatologi handler om erfaringer med Den hellige ånd som overgår mulighetene som naturlig ligger nedfelt i skapelsen, slik Gud skapte det i begynnelsen: “New Testament pneumatology thus points to an experience of the Spirit that is beyond the reach of natural life, and therefore “subsequent” to natural life and it’s God-given capacities.”⁷⁴ Her gjør Macchia oppmerksom på at det å bli fylt av Ånden i Det gamle testamente ikke er en åndelig gave som er frakoblet det naturlige, men heller en utvidelse av det som Livets ånd har gitt alle

⁷² Ibid, 115.

⁷³ Ibid, 116.

⁷⁴ Ibid, 115.

mennesker fra begynnelsen av, da Gud «blåste livspust i nesen på det, og mennesket ble en levende skapning.» (1 Mos, 2,7).⁷⁵ Macchia skriver at man i lys av Levisons analyse både kan se en forskjell i pneumatologiene i Det gamle testamente og Det nye testamente, og at testamentene står i et forhold til hverandre som kan beskrives som «gjensidig opplysende». Her brukes begrepet «subsequence» for å forklare forholdet mellom Åndens rolle i Det gamle og Det nye testamente. På bakgrunn av Levisons arbeid kommer Macchia frem til at vi kan ha oversett at det i Det gamle testamente eksisterte en åndelig fylde som ikke er godt representert i Det nye testamente.⁷⁶ Levison antyder at vi i Det gamle testamente ikke bare ser et frampek mot den Åndens fylde som vi ser i Det nye testamente, det er heller snakk om en annen måte å se denne fylde på. Macchia kommer slik frem til at vi ikke bare har et forhold mellom pneumatologiene i testamentene som handler om oppfyllelsen av løfter, men også til en viss grad komplementære pneumatologier.

Macchia bruker, i denne sammenhengen, Martin Bubers essay *Prophecy, Apocalyptic, and Historical Hour* for å kaste lys over menneskehetens behov for transendens.⁷⁷ I samtale med Bubers tekst understreker han at det kun er i konversasjon med Gud at mennesket kan forstå sammenhenger mellom historien og det skapte. Her siterer han Bubers ord om at mennesket selv ikke kan stå for en slik dialog med Gud, men at man kan stille seg disponibel for det. Trusselen apokalypsen tradisjonelt innebærer, eller frykt for hva som kan skje i en eskatologisk fremtid, medfører et behov hos menneskene for transendens, for en dialog med Gud.⁷⁸ Macchia poengterer i denne sammenheng at tanken om apokalypsen med sin tradisjonelle overbevisning om at skapelsen ikke har noen framtid, motsier læren om Guds skapelse.⁷⁹ Svaret på dette ligger i Jesu oppstandelse der Gud sprenger dødens barriere, der Ånden er aktiv og oppfyller den eskatologiske rekkevidden som blir antydnet i GT.⁸⁰

Under kapittelet *The Spirit of Creation and Resurrection* jobber Macchia med å binde sammen Skaperånden med Oppstandelsesånden. For å kunne forstå vidden av Skaperånden, mener Macchia man må forstå at skapelsen, eller det at liv oppstod fra dypet i 1 Mos 1,2, kobler Ånden

⁷⁵ Ibid, 116.

⁷⁶ Ibid, 117.

⁷⁷ Ibid, 118.

⁷⁸ Ibid, 119.

⁷⁹ Ibid, 120. Her hentyder Macchia til en apokalypse-tanke fra en ikke-bibelsk kontekst.

⁸⁰ Ibid, 121.

til oppstandelsen av Jesus, fra dypet av det Macchia kaller fremmedgjøring, synd og død.⁸¹ For å komme frem til dette ser Macchia på tre punkter: Å komme over en dualisme mellom Guds ånd og det materielle⁸², å se på forholdet mellom pneumatologiene i Det gamle og Det nye testamente⁸³, og å diskutere hvordan man best kan beskrive hvordan Gud leder skapelsen mot forløsning.⁸⁴

I møte med den nevnte dualismen bruker Macchia Moltmanns arbeid i boken *The Spirit of Life*. Moltmann utvider pneumatologien langt ut over åpenbaringsens område, og inkluderer hele skapelsen og skapelsens fornyelse i det han kaller Den hellige ånd for Livets ånd. Han snakker om Guds tilstedeværelse i sentrum for alt liv, som opprettholder det, som får det til å blomstre, som lider og arbeider med det og som sørger for fornyelse gjennom kraften i korset og oppstandelsen. Her tolker Macchia Moltmann og beskriver livets potensial skjult i korset som en sprengkraft som bryter ut ved oppstandelsen, og som drar med seg alle mulighetene som Gud alltid har ønsket for skapelsen.

I Macchias undersøkelse av forholdet mellom pneumatologiene i Det gamle og Det nye testamente kommer han frem til at det er en diskontinuitet mellom Livets ånd i arbeidet med skapelsen og det overnaturlige ved Åndens virke i oppstandelsen. Her mener Macchia det er fruktbart å fremheve både sammenhengen og forskjellen mellom Åndens arbeid «nedenfra» gjennom naturlige prosesser og den overnaturlige gaven som Ånden gir «ovenfra» ved oppstandelsen. Dette mener Macchia vil få frem at det skapte ikke er i stand til å arve oppstandelsen på egen hånd.⁸⁵ Han konkluderer med at Skaperånden ikke er erstattet av den *påfølgende* udødeligheten som gis ovenfra. Det er heller slik at Skaperåndens arbeid er oppfylt i Oppstandelsesåndens arbeid. Videre skriver han at tanken om apokalypsen fremhever denne diskontinuiteten mellom Åndens arbeid *nedenfra* gjennom naturlige prosesser og den overnaturlige gaven fra Ånden *ovenfra* som gir evig liv. Udødeligheten utvikles ikke teleologisk ut fra naturlige tilbøyeligheter ilagt skapelsen. Poenget med dette virker å være å formidle hvordan udødeligheten gis. At alt strevet til skapelsen etter

⁸¹ Ibid, 127.

⁸² Ibid, 122.

⁸³ Ibid, 123.

⁸⁴ Ibid, 126.

⁸⁵ Ibid, 123.

transendens, strander ved korset på grunn av vår annerledeshet i forhold til Gud, og at udødelighet gis ved oppstandelsen «ovenfra».

For å understreke at diskontinuiteten ikke dominerer nevner Macchia Rom 4,17: «..., for han trodde ham som gjør de døde levende og byr at det som ikke er, skal bli til.», og mener det impliseres et analogt forhold mellom Åndens skapelse ut av intet nedenfra og udødeligheten som blir gitt ved oppstandelsen ovenfra. Begge orienterer skapelsen mot Gud. Her bruker Macchia Bubers forklaring om at skapelsens naturlige liv er laget med et ekstraordinært potensial for å lengte etter Gud og kommunisere med Gud. Skapelsen følger gitte naturlover, men Den hellige ånd holder muligheten åpen for det uventede. Her gjør Macchia et poeng av kvanteforskeres oppdagelse av at forutsigbarhet har sine grenser.⁸⁶ Han tar opp igjen apokalypsetemaet og skriver at vår væren er endelig, men fordi vi er skapt av den evige Gud som reiste Jesus opp fra graven, ligger en forventning og frykt for en apokalyptisk ende nedfelt i oss. Diskontinuiteten mellom naturen og det overnaturlige, kan sammenlignes med å ikke være og å være. Det å gå fra dødelig tilværelse til udødelig tilværelse, er å gå inn i en annen type væren. Macchia beskriver det som nådens hjelp til å krysse over en barriere til en væren som er fri for smerte og lidelse.⁸⁷

Macchia avslutter dette avsnittet med å understreke Levisons beskrivelse av læren om «subsequence» som fremdeles gjeldende på den måten at en dialog åpnes mellom de to pneumatologiene i NT og GT. I forlengelsen av dette spør Macchia om vi med denne reviderte læren om «subsequence» har med en spenning mellom virket til Ånden som gir liv og Ånden som helliggjør.

I avsnittet der Macchia diskuterer hvordan man best kan beskrive hvordan Gud leder skapelsen mot forløsning, bruker han ordene guddommelig *transformasjon* og *omdannelse* av det skapte for å beskrive det som skjer når skapelsen snus fra å være fremmed og annerledes i forhold til Gud, til å være forløst ved Livets ånd. Han mener disse begrepene forsvare elementer av både diskontinuitet og kontinuitet.⁸⁸

⁸⁶ Ibid, 124.

⁸⁷ Ibid, 125.

⁸⁸ Ibid, 126.

Macchia konkluderer med at disse tre poengene understreker at det skapte lever av Ånden og strekker seg ved Ånden etter den fullkommenhet som ligger i Åndens hensikt for det skapte. Dette kallet mot transendens, mot Sønnens oppstandne liv, hevder Macchia er essensielt for selve væren hos skapelsen. Oppstandelsen av liv fra dypet i 1 Mos 1,2 kobler Ånden til Jesu oppstandelse fra dypet av døden, fremmedgjøring og synd. Macchia mener man må forstå denne forbindelsen for å klare å forstå hele bredden av Skaperånden.⁸⁹ Det hører med til poenget hans at dersom Skaperåndens arbeid samsvarer med Oppstandelsesåndens arbeid, medfører dette at skapelsen helt fra starten var ment for oppstandelse. Og videre betyr dette at skapelsen er skapt for å være Åndens bolig, der den oppstandne Kristus er bilde på hvem Gud er. For å underbygge resonnementet sitt bruker Macchia 2 Kor 5,4-5: «Så lenge vi bor i vårt jordiske telt, er vi nedtrykt og sukker. For vi ønsker ikke å bli avkledd, men påkledd, så dette dødelige kan bli oppslukt av livet.» Han legger til at det er Gud som har skapt oss for dette formålet.⁹⁰ I denne sammenhengen øynes kontinuiteten og bredden i Den hellige ånds rolle, fra skapelsen gjennom Jesu liv på jorden og etter oppstandelsen mot en eskatologisk fremtid.

Macchia avslutter artikkelen med å konkludere med at Skaperånden ikke er tilsidesatt av den *etterfølgende* udødeligheten. Skaperånden er heller oppfylt i Oppstandelsesåndens arbeid. Her understreker Macchia at det er umulig å bevege seg uavbrutt fra å være *skapt av* Gud, til å *leve ved* Oppstandelsesånden (i betydningen evig liv). Korsets iboende potensial for en ny begynnelse viser oss dette. Macchia hevder at det eksisterer både kontinuitet og diskontinuitet mellom Åndens arbeid i skapelsen og i oppstandelsen, og nettopp dette, mener Macchia, bevarer kontinuiteten. Fordi både opphavet og fornyelsen er av nåde ved Livets ånd.⁹¹ Denne pneumatologiske forståelsen blir avgjørende for kristologien hans idet Kristi og Åndens arbeid vises tett sammenvevd.

4 Kristologien

I følge Macchia er kristologiens hovedanliggende, i tråd med de tradisjonelle problemstillingene i kristologi, å utforske Jesu Kristi identitet og hva den har å si for oss

⁸⁹ Ibid, 127.

⁹⁰ Ibid, 128–29.

⁹¹ Ibid, 129–30.

mennesker. Dette gjør vi gjennom å se på hvordan Ordet er meddelt oss gjennom Jesu menneskelige liv på jorden, for at vi skal kunne bli en del av Den treenige Guds liv.

*Christology is the story of how the divine Word of the Father is self-imparted to human flesh from incarnation to Pentecost for the purpose of incorporating all flesh into Christ—that is, into the life of the triune God.*⁹²

Macchia stiller innledningsvis i boken det metodiske spørsmålet om hvilken tilnæringsmåte som er mest hensiktsmessig for å belyse spørsmålet om Jesu identitet og hva den har å si for oss mennesker. Han løfter frem to aspekter som beskriver Jesu identitet: Vårt personlige forhold til Kristus og kirken og dens funksjoner⁹³, og historien til Han som døver med Ånd. Macchia definerer pinsehendelsen som høydepunktet der Kristus meddeler Faderens kjærlighet og seg selv som Herre og eldre bror for menneskeheten ved å øse Ånden ut over alt kjøtt på pinsedag.⁹⁴

Macchia forholder seg til tradisjonelle problemstillinger i kristologi, og da er kristologi ovenfra og nedenfra tema han stadig kommer tilbake til. Som Hegstad skriver i boken *Gud, verden og håpet* er dette perspektiver som allerede i evangeliene kommer til uttrykk.⁹⁵ I sin drøfting av kristologien tar Macchia for seg denne tradisjonelle skjelningen mellom kristologi ovenfra og nedenfra, altså mellom en kristologi med dogmatisk fokus som søker å finne ut av hva Jesus betyr for menneskers liv i dag og for deres relasjon til Gud, og en kristologi som tar sitt utgangspunkt i den historiske Jesus.⁹⁶ I neste delkapittel vil jeg se nærmere på disse to tilnærmingene til kristologien.

Macchia skriver at han ønsker å diskutere hvert steg fra inkarnasjonen til pinsedag i lys av selve pinsehendelsen. Av hensyn til oppgavens omfang, har jeg gjort et utvalg som jeg mener representerer Macchias teologi på en god måte for å svare på problemstillingen.

⁹² Macchia, *Jesus the Spirit Baptizer*, 69.

⁹³ Ibid, 11.

⁹⁴ Ibid, 12.

⁹⁵ Hegstad, *Gud, verden og håpet*, 132.

⁹⁶ Ibid, 129.

4.1 Kristologi ovenfra

Kristologi ovenfra retter søkelyset på inkarnasjonen, det at Gud ble menneske, for å skjelve mellom Jesu to naturer. Dette fokuset fører, ifølge Macchia, med seg to problemer: Det første er at man risikerer å anta at Kristus' guddommelige og menneskelige naturer blir betraktet som parallelle og ukompatible enheter. Gud blir sett på som uforanderlig og immun mot lidelse, mens menneskelig natur både endres og lider. Macchia understreker at slike ulikheter mellom Gud og mennesker eksisterer. De hjelper oss til å se dybden i den guddommelige kjærligheten og det vakre i paradokset guddommelig kjærlighet åpenbart i menneskelig svakhet. I følge Macchia forteller dette paradokset oss noe om både den guddommelige kjærlighetens rekkevidde og om det menneskelige som mottar nåden i kraft av denne guddommelige rekkevidden. Uten denne innsikten i hva inkarnasjonen forteller oss om *guddommelighet* og *menneskelighet* mener Macchia at ensidig vekt på forskjellene mellom det guddommelige og det menneskelige vil medføre en tendens til å opprettholde fokus på inkarnasjonen ved å nedtone enten den sanne guddom eller det sant menneskelige.⁹⁷ Han argumenterer for at en sann definisjon av inkarnasjonen er mulig om man ser i lys av inkarnasjonen selv, at det kun er fra denne synsvinkelen man kan forstå hva guddom og menneske er. Her siterer han Barth som skriver at sannheten om guddommen ikke kan forstås ut fra en forestilling av et opphøyet, absolutt og ikke-verdslig vesen, det må læres av det som skjedde i Jesus Kristus. Og det menneskelige som ble åpenbart i inkarnasjonen er menneskelig nettopp ved å være «*incarnated by the Son so as to be exalted by the Spirit in communion with God*».⁹⁸

Det andre problemet Macchia fremhever er at kristologi ovenfra har en tendens til å overbetone forholdet mellom Sønnen og Faderen og underbetone forholdet mellom Sønnen og Den hellige ånd. Han argumenterer for at dersom Jesus er sann Gud, må han være av samme essens som Faderen og Ånden. Sønnen blir kjøtt ved Den hellige ånd, blir salvet av Ånden ved Jordan, og Den hellige ånd istandsetter Jesus til å dø i menneskers sted og overvinne døden gjennom oppstandelsen – for å formidle Ånden til alt kjøtt på pinsedag. Macchia mener at Kristi essensielle enhet med Faderen må inkludere Sønnens essensielle enhet med Den hellige ånd, og at dette er essensielt i det som er Faderens hensikt i verden – nemlig hans løfte til verden.⁹⁹ Macchia skriver at det er en umulighet å forstå inkarnasjonen på annen måte enn ved Jesu'

⁹⁷ Macchia, *Jesus the Spirit Baptizer*, 13.

⁹⁸ Ibid, 14.

⁹⁹ Ibid, 15.

historie hvor han bærer og formidler Ånden på vegne av Faderen. Slik har inkarnasjonen en eskatologisk begrunnelse og horisont. Inkarnasjonen forankrer Jesu salvelse av Ånden i Jordanelven, mens Åndens betydning for Jesu identitet gjør det umulig å forstå inkarnasjonen uten i lys av pinsedag.¹⁰⁰

4.2 Kristologi nedenfra

I sin behandling av kristologi nedenfra ser Macchia til historisk Jesus-forskning, og siterer Bultmann som skriver at det er vanskelig å beskrive den historiske Jesus på en slik måte at det kan være til hjelp for troen. Videre trekker han frem arbeidet til kjente Jesus-forskere som N.T. Wright og James D. G. Dunn som han mener har bidratt til å balansere Bultmanns påstand. Macchia understreker at Det nye testamente gir et ufullstendig bilde av Jesu historiske liv og personlighet¹⁰¹, og at resultatene man får av å studere den historiske Jesus ikke forteller den fulle sannheten om Jesu identitet, til tross for at det eksisterer fruktbare undersøkelser¹⁰². En forutsetning, når det gjelder hvem den historiske Jesus var, er ifølge Macchia at oppstandelsen viser at Jesus alltid har vært av samme essens som Faderen. Det er ikke slik at Jesus over tid kunne «bli» essensielt ett med Faderen om han ikke alltid har vært det.

Macchia lener seg på Pannenberg når han peker på at oppstandelsen er møteplassen mellom en kristologi nedenfra og en kristologi ovenfra. Pannenberg beskriver Jesu liv på jorden som *fullstendig menneskelig* – samtidig som Jesus med oppstandelsen viser at han hadde vært Guds Sønn helt fra starten av.¹⁰³ I et kristologisk lys betyr dette, ifølge Macchia, at Kristi identitet blir forankret i og med oppstandelsen, og at oppstandelsen definerte hvem han var fra begynnelsen av. Oppstandelsen åpenbarer sannheten om inkarnasjonen.¹⁰⁴

I et intervju med Graham J. Hill, forklarer Macchia at kristologi nedenfra er *utgangspunktet* for kristologi ovenfra. Med dette mener han at ved å se på hva som blir åpenbart i historien om Jesus, inkludert oppstandelsen, kan vi se hvem denne Gud som tar på seg en menneskekropp er. Kun med dette som grunnlag mener Macchia man kan snakke om Ordet som ble menneske.

¹⁰⁰ Ibid, 14-15.

¹⁰¹ Ibid, 117-18.

¹⁰² Ibid, 19.

¹⁰³ Ibid, 23.

¹⁰⁴ Ibid, 22-23.

Macchia argumenterer for også å inkludere pinsedagens betydning til Pannenbergs kristologi nedenfra, ikke bare oppstandelsen.¹⁰⁵ Han forklarer dette med at Ordets inkarnasjon som menneske bærer med seg en forventning («anticipate») om Jesu åndsåd i Jordan, om oppstandelsen og at gjerningen hans blir fullført pinsedag når han utøser Den hellige ånd til alt kjøtt. Hensikten med inkarnasjonen og oppstandelsen er å døpe mennesker i Den hellige ånd. «He is the Spirit Baptizer.»¹⁰⁶

For å oppsummere, presiserer Macchia at kristologi nedenfra ikke erstatter kristologi ovenfra, men han ønsker å forankre kristologien nedenfra fordi han mener Kristi meddelelse av Ånden på pinsedag er høydepunktet der vi får åpenbart Guds vilje.¹⁰⁷

4.3 Den metafysiske utfordringen

I tillegg til den tradisjonelle tilnærmingen til kristologien med kristologi ovenfra og nedenfra, tar Macchia for seg et problem i møte med kristologien som han kaller *den metafysiske utfordringen*; Hvordan kan man forestille seg forholdet mellom det guddommelige og det menneskelige i kristologien når man tar i betraktning det guddommeliges transendens og frihet fra de begrensninger som tilhører det skapte? På hvilken måte kan Kristus både være fri i kraft av å være guddommelig og begrenset i kraft av å være menneske? Macchia tar i tu med denne problemstillingen ved å først stille spørsmål ved problemstillingens validitet. For er essensen av det guddommelige i det hele tatt tilgjengelig for oss mennesker slik at vi kan kjenne det og sette premisser for en refleksjon om Kristi guddommelighet og Kristi menneskelighet? Han trekker frem et tankesett vi kan følge tilbake til den greske antikken, som handler om at Gud er uforanderlig og ikke underlagt lidelse.¹⁰⁸ Derfor må Gud også forholde seg til oss fra avstand for å kunne forbli Gud. Så hvordan kunne den guddommelige Sønnen være i direkte kontakt med skapelsen med dette motsetningsforholdet mellom det guddommelige og skapelsen?¹⁰⁹

I Macchias diskusjon av denne problemstillingen trekker han først frem påstanden at om den guddommelige essens ikke er tilgjengelig for vår refleksjon, vil det være nødvendig med en

¹⁰⁵ Graham J. Hill, *Global Pentecostalism and the Spirit-Baptized Church*, 15:20-16:08.

¹⁰⁶ Macchia, *Jesus the Spirit Baptizer*, 26.

¹⁰⁷ Ibid, 64.

¹⁰⁸ Hegstad, *Gud, verden og håpet*, 141.

¹⁰⁹ Macchia, *Jesus the Spirit Baptizer*, 71.

mellommann som kan dele både guddommelig og menneskelig natur for å sørge for en bro mellom disse. Macchia trekker slutningen at påstanden om et behov for en «mellommann», Kristus, tilsier at Gud og mennesker må forbli atskilt for å være fri. En slik anskuelse forfekter, ifølge Macchia, at den guddommelige frihet først og fremst er frihet *fra* mennesker.¹¹⁰ Macchia lener seg her på Bonhoeffers sitat “God is not free *of* man but *for* man.”¹¹¹ Bibelen presenterer Gud som fri *for* oss, ikke *fra* oss. I et bibelsk perspektiv er mennesker skapt i Guds bilde. Det betyr at vi, på måter som ikke fullt ut er kjent for oss, har noe til felles med Gud. I Joh 1,11 står det «Han kom til sitt eget» når Ordet ble menneske og tok bolig i skapelsen sin.¹¹² Ifølge Macchia formidler den guddommelige transendens en uendelig frihet i Guds suverene kjærlighet, en frihet fra all begrensning og manipulasjon utenfra. Dette er kjærligheten som Ånden, i sin frihet, har øst ut for oss mennesker i og gjennom Kristus.¹¹³

I denne sammenheng bruker Macchia en del plass på å analysere Fil 2,5-11. Her bruker han arbeidet til Ernst Lohmeyer, som fant ut at passasjen opprinnelig var en hymne som ble sunget som del av en tidlig jødisk-kristen nattverdsliturgi. Macchia mener passasjen gir oss et innblikk i de tidligste kristnes Jesus-tro. At Gud forenes med menneskeheten, blir tjener og bærer stedfortredende dødsdommen som kriminell. Macchia beskriver nåden som paradoksal og sjokkerende, vi blir var Guds selv-formidlende kjærlighet.¹¹⁴ Han poengterer videre at hymnen viser mer enn kontrasten mellom tjenerskap og herredømme. Tjeneren som blir opphøyet som Herre binder disse to sammen, og vi får øye på den ideelle tjener som ikke griper etter Gud, men som mottar fra Faderen i takknemlighet og lydighet. Tjeneren følger veien som er lagt foran ham av Faderen, for menneskehetens skyld. Macchia setter dette i sammenheng med 2 Kor 8,9: «Dere kjenner vår Herre Jesu Kristi nåde: Enda han var rik, ble han fattig for deres skyld, så dere skulle bli rike ved hans fattigdom.» Guds kjærlighet for menneskeheten åpenbares gjennom Jesu liv på jorden:¹¹⁵ “The journey to the cross represents Christ imaging God for us, doing the most divine thing that the Son of God does.” Guds kjærlighet vises ikke bare for å peke på den ideelle tjener, men også for å vise retning mot den Gud som gir i sin frihet for vår forløsnings skyld. Og denne tjeneren er opphøyet som Herre, og hele skapelsen

¹¹⁰ Ibid, 67.

¹¹¹ Ibid, 66.

¹¹² Hegstad, *Gud, verden og håpet*, 141.

¹¹³ Macchia, *Jesus the Spirit Baptizer*, 67-68.

¹¹⁴ Ibid, 68.

¹¹⁵ Ibid, 69.

bekjenner han som «Herre, til Gud Faders ære!» (Fil 2,11). Macchia samler trådene og tolker hymnen slik:

... this is divine lordship exercised with sovereign freedom in the direction of self-giving love. This is the lordship revealed from the cross to Pentecost. The love emptied out in the journey to the cross, poured out like a sacred offering through the spilled blood and broken body of Jesus, overflows the barriers of sin and death at the cross (abolishing them) in order to be poured forth through the risen Christ onto all flesh. The eschatological reach and the cosmic expanse of the confession given in Philippians 2 are striking.¹¹⁶

Macchia mener at hymnen *impliserende* nevner en universell utvidelse av Kristi herredømme ved at han utøser Ånden over alt kjøtt. Han mener at avslutningen på hymnen impliserer pinsehendelsen og korresponderer godt med Apg 2,33-36, der Jesus blir opphøyet som Messias og gitt Den hellige ånd – som han videre øste ut for å bringe alle inn i bekjennelsen. Det er dette som utgjør hymnens høydepunkt.¹¹⁷ Jesus blir gitt det høyeste navn og blir bekjent som Herre i tilbedelse. En slik praksis var i antikk jødedom kun forbeholdt Gud. Macchia avslutter tolkningen av Fil 2,5-11 med en henvisning til 1 Kor 12,3: «... Og ingen kan si: «Jesus er Herre!» uten i Den hellige ånd.»¹¹⁸ Jeg valgte å ta med så mye om Macchias tolkning av Fil 2,5-11 for å gi et så riktig bilde som mulig av Macchias teologi. Jeg mener dette representerer kjernen i det han presenterer i boken sin.

Et par avklarende retoriske spørsmål Macchia setter ord på handler om hvordan en annen enn Israels Gud kan utøse Ånden over alt kjøtt. Og hvordan kunne Kristus være i stand til å gjøre dette på pinsedag dersom han ikke var, som den Nikenske trosbekjennelsen sier, «sann Gud av sann Gud»?¹¹⁹ Paradokset guddommelig styrke åpenbart i menneskelig svakhet mener han det kan være nødvendig for oss mennesker å akseptere, og poengterer at *paradoks* vil være nødvendig begrepsbruk for å klare å beskrive og forsøke å forstå denne overraskende nåden. Her nevner han ordene i 2 Kor 12,9: «Min nåde er nok for deg, for kraften fullendes i svakhet.» Videre løfter han frem, med Barths ord, at det ikke finnes noe paradoks i Gud: At det Gud gjør,

¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Ibid, 36.

¹¹⁹ Ibid, 81.

det gjør han i full enhet med seg selv. Og det er i full enhet med seg selv at Gud blir mennesket Jesus Kristus.¹²⁰ «It is not for us to speak of a contradiction and rift in the being, but to learn to correct our notions of the being of God, to reconstitute them in the light of the fact that He does this.»¹²¹

Denne frie og transendente guddommelige kjærligheten i Den hellige ånd, som *springer ut fra* Faderen og *blir formidlet av Sønnen*, kommer av en guddommelig selvbestemmelse og frihet, og er betingelsesløs i forholdet sitt til skapningen. Macchia sammenfatter med ordene “This love is eternal, unchanging, and limitless in purity and power. This is what transcendence looks like in the light of a Christology from below – in the light of the incarnation, the resurrection, and Pentekost.”¹²²

Macchia mener at kristologi nedenfra i lys av pinsehendelsen, hjelper oss med en rekke utfordringer når vi tar Kristi essensielle enhet med Gud seriøst. Han konkluderer med at utfordringen med transendensen, den metafysiske utfordringen, best kan forstås ved hjelp av det han kaller for en kristologi sett gjennom nådens linse.¹²³ For å forklare dette har Macchia introdusert begreper som skal forklare to syn på Jesu natur: “miahypostatic” og “dyohypostatic”. Med “miahypostatic” mener Macchia at Åndens formidler, Jesus, er *av samme essens* som Gud. Dette betyr at Jesus er én med Guds væren. På denne måten kan Gud sees som direkte involvert i verden gjennom Kristus. Macchia forklarer her at den sanne Gud formidler seg selv til verden, og at man innenfor dette synet kan forstå frelsen som innlemmelse eller deltakelse i Gud. Med begrepet “dyohypostatic” vil Macchia ha frem betydningen *to forskjellige essenser*. Her i betydningen at det må være en forskjell mellom den transendente Gud og formidleren av Ånden, Jesus. Dette medfører at formidleren må være av en annen essens enn Gud, og dermed essensielt underordnet den sanne Gud. Dette synet, “dyohypostatic view”, gjør det vanskelig å forstå inkarnasjonen i og med at det ikke gir mulighet for den sanne Gud å formidle seg selv til alt kjøtt.¹²⁴ Macchia konkluderer med at begrepet «miahypostatic Christology» har større potensial for å se på Kristus som selvmeddelelsen av den sanne Gud overfor skapningen, og den som inkorporerer oss i det guddommelige livet. For at

¹²⁰ Ibid, 82.

¹²¹ Ibid, 82-83.

¹²² Ibid, 87.

¹²³ Ibid, 117.

¹²⁴ Ibid, 72-73.

inkarnasjonen skal støtte tesen om Guds selvmeddelelse til menneskeheten, må Guds Sønn fra evighet av være av samme essens som Faderen og Ånden.¹²⁵ Slik argumenterer Macchia for at utfordringen med transendens best kan forstås ved et *miahypostatisk syn* sett gjennom nådens linse.¹²⁶

Macchia forklarer videre at transendens ikke kan bli ansett å være selvoppholdelsen til en abstrakt og upersonlig guddom som karakteriseres av negasjon; *ikke* begrenset (finite), *ikke* underlagt forandring eller lidelse. At inkarnasjonen i dette lyset fremstår umulig ettersom guddom og menneskelighet blir utilgjengelig for hverandre. Enten blir Sønnen mindre menneskelig for å kunne være fullstendig guddommelig, eller mindre guddommelig for å kunne være fullstendig menneskelig. Men dersom man ser Guds transendens i Jesu historie, med pinsehendelsen som høydepunkt, blir transendensen det som forklarer Guds frie selvmeddelelse ved nåde. I dette lyset ser man tydeligere hvilken rolle Den hellige ånd spiller for Jesu formidling av frelse og nåde.

I denne sammenheng fremholder Macchia paradokset nåden representerer i kontrasten mellom Guds og menneskers kvaliteter. Han forklarer at guddommelig styrke støtter opp kjøttets svakheter og forløser og fornyer. Her beskriver han transendens i nådens lys som en betingelsesløs frihet i selvmeddelelsen av den guddommelige kjærligheten som er øst ut fra Faderen, gjennom Sønnen, i Ånden.¹²⁷

4.4 Unionen mellom Gud og menneske

Macchia bruker Joh. 1,14 «Og Ordet ble menneske og tok bolig iblant oss» for å understreke unionen mellom Gud og menneske, her bruker han begrepet *flesh*. Han peker samtidig på diskusjonen om muligheten for å forstå verset slik at en endring kan ha forekommet i mennesket som Gud tok bolig i. Kan man i tilfelle si at Jesus var sant menneske? Hvordan kan vi vite at Guds iboehet i Jesus var annerledes enn Guds iboehet i mennesker i dag, og på den andre siden hvordan kan vi vite at Guds iboehet i Jesus ikke skiller Guds Sønn fra menneskelig lidelse og død? Macchia skriver om den kalkedonske bekjennelsen at den søker å gi oss en

¹²⁵ Ibid, 143.

¹²⁶ Ibid, 117–18.

¹²⁷ Ibid, 118.

beskrivelse av inkarnasjonen som opprettholder både forskjellen i de to naturene og de to naturenes uadskillelighet i Jesus.¹²⁸ Her siterer Macchia den kalkedonske bekjennelsen, jeg bruker en dansk oversettelse:

Idet vi følger de hellige fædre i bekendelsen af den ene og samme (Guds) Søn og vor Herre, Jesus Kristus, lærer vi alle samstemmigt, at han er fuldkommen i guddom og at han, den samme, er fuldkommen i menneskelighed, i sandhed Gud og i sandhed menneske med fornuftudrustet sjæl og med legeme, at han er af samme væsen som Faderen efter sin guddom, og at han, den samme, er af samme væsen som os efter sin menneskelighed, i enhver henseende ligesom vi, bortset fra synden. ...

*Den ene og samme Kristus, den eenbårne Søn og Herre, kendes i to naturer uden sammenblanding, uden forandring, uden deling, uden adskillelse, således at forskellen mellem naturerne på ingen måde udsettes ved enheden, men at hver naturs egenart snarere derved bevares og virker med den anden naturs egenart i een person og i een tilværelse, ikke fordeles på to personer eller skilles fra hinanden. Nej, der er kun een og den samme eenbårne Søn, Gud Ordet, Herren Jesus Kristus, ...*¹²⁹

Kjernen i definisjonen fra konsilet i Kalkedon er at personen Kristus har to *naturer*; Gud og menneske; «uden sammenblanding, uten forandring, uten deling, uten adskillelse».¹³⁰ Macchia beskriver Kristi menneskelighet som ideell og unik, unnfanget av Den hellige ånd og levd ut i syndløs trofasthet overfor Faderen, bestemt for opphøyelse – slik mener Macchia at Jesus er mer menneskelig enn vi er.¹³¹ Denne redegjørelsen leder frem til Macchias vektlegging av Den treenige Guds innlemmelse av skapelsen i guddommelig liv på pinsedagen, gjennom Ordet som ble menneske og formidlingen av Den hellige ånd til alt kjød.¹³²

¹²⁸ Ibid, 170.

¹²⁹ Institut for Dogmatik, Aarhus Universitet, *Teologiske tekster: udvalg af klassiske dogmatiske tekster* (Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 1989), 23.

¹³⁰ Macchia, *Jesus the Spirit Baptizer*, 171.

¹³¹ Ibid, 183.

¹³² Ibid, 182.

5 Pneumatologiens betydning for kristologien

Frank Macchia forstår utgytelsen av Den livgivende hellige ånd som oppfyllelsen av Kristi liv og oppdrag. Ordet, når oss i forkynnelsen idet Den hellige ånd gir oss evnen til å høre og forstå. Og mennesket, skapelsen, forløses dermed ved Ånden. Macchia setter ord på pneumatologiens betydning for kristologien slik: “The Christ who reigns mediates the Spirit of life as the Word of the Father.” Ifølge Macchia er Jesus uunnværlig for Ordet i evangeliet og for Guds meddelelse av Ånden overfor verden. Kristus *talte* ikke bare Guds ord; han *var* legemliggjørelsen av Ordet. Ordet som ble menneske, gir oss Den hellige ånd. Målet er skapelsens frigjørelse ved Ånden.¹³³

5.1 Den første og den siste Adam

I innledningen til kapittelet *The Christ of Pentecost* forklarer Macchia at den første Adam ble, i skapelsen, en levende sjel ved Den hellige ånds «livspust». Han var skapt av støv for å bære Den hellige ånd til ære for Gud, men var likevel nødt til å vende tilbake til støvet. Her mener Macchia det er tydelig at Adam og hans etterkommere var ment for mer enn dette.¹³⁴ En eskatologisk Adam skulle komme fra himmelen for å bære en menneskelig kropp, salvet av Ånden for å hellige Faderens navn på jorden. Denne siste Adam vendte ikke tilbake til støvet, men ble en Ånd som gir liv; *Han som døper med Ånd*. I det Macchia forklarer dette understreker han at den siste Adam er en rekapitulasjon av menneskeslekten, og bruker 1 Kor 15,49 for å forankre påstanden: «På samme måte som vi har båret det jordiske menneskets bilde, skal vi også bære det himmelskes bilde.» Ifølge Macchia forteller dette bildet om den trofaste Sønnen som har opphøyet Faderen og oppfylt Faderens hensikt i verden, i det han var fylt av Den hellige ånd for å formidle Ånden til alt kjøtt. Den siste Adam, som en livgivende Ånd, fullfører gjerningen sin ved pinsehendelsen, foreløpig. Oppholdet på jorden har ledet frem til dette høydepunktet, hvor han gir Ånden videre til menneskene for å innlemme alle i den treenige Guds liv.¹³⁵ Macchia understreker med Apg 2,33-36 at Jesus fremdeles er aktiv i verden i dag

¹³³ Ibid, 321-322.

¹³⁴ Ibid, 301.

¹³⁵ Ibid, 302.

som *Den som døver med Ånd*: «Han ble opphøyd til Guds høyre hånd og mottok fra sin Far Den hellige ånd som var lovet oss, og den har han nå øst ut, slik dere ser og hører.»¹³⁶

5.2 Jesus som Åndens formidler

Macchia skriver at Jesu rolle som formidler av Den hellige ånd impliserer at han er Gud. Dette forklarer han med Joel 3,1-5 in mente. Først gjør han et poeng av at den messianske forventningen også innebar (Macchias bruk av preteritum) en forventning om at Messias ville bli salvet av Den hellige ånd, før han peker på at Johannes Døperens kunngjøring i evangeliene implisitt formidler nettopp det samme. Han bruker Johannes' ord i Markus 1,2-3: «Hos profeten Jesaja står det skrevet: *Se, jeg sender min budbærer foran deg, han skal rydde veien for deg. En røst roper i ødemarken: Rydd Herrens vei, gjør hans stier rette!*» Macchia mener dette gir klarhet i *hvordan* Gud vil meddele Ånden; Han som døver med Ånd vil øse ut Ånden som en elv som han vil døpe menneskene i.

Den Messias som bærer Ånden vil også være Herren som utøser Ånden. Macchia forankrer dette i Apg 2,33-36. Jesu åndsdaup innsatte han som Messias, som oppfyller Israels håp om at Gud vil regjere og fornye Israel – og alt kjøtt. Jesus øser ikke Ånden ut før Pinedag, men Åndens kraft er likevel til stede gjennom livet og gjerningen hans. Macchia bruker Matt 12,28 for å eksemplifisere: «Men er det ved Guds Ånd jeg driver ut de onde åndene, da har jo Guds rike nådd fram til dere.» Macchia mener det er Jesus som utøser Ånden fordi det er viktig at han blir identifisert med Gud.¹³⁷

I det følgende siterer Macchia N.T. Wright som i *Jesus and the Victory of God* skriver om Johannes' kunngjøring om Guds kommende rike at man ser en vektlegging av at Gud («YHWH») vender tilbake til Sion. At Gud igjen vil gjøre som under Exodus; han vil komme for å bo blant folket sitt. Videre løfter Macchia frem Joh 1,14 om inkarnasjonen: «Og Ordet ble menneske og tok bolig iblant oss, og vi så hans herlighet, en herlighet som den enbårne Sønn har fra sin Far, full av nåde og sannhet.» «Ordet» som ifølge Joh 1,1 «var Gud». Macchia bruker også 2 Mos 40,34-35: «Så dekket skyen telthelligdommen, og Herrens herlighet fylte

¹³⁶ Ibid, 301.

¹³⁷ Ibid, 201.

boligen. Moses kunne ikke gå inn i telhellighdommen, fordi skyen hadde tatt bolig over den og Herrens herlighet fylte boligen.» Fra disse bibelstedene utleder Macchia påstanden at som Ånden fylte Jesus ved Jordan og som Herrens herlighet fylte tabernaklet, så betyr Guds kommende kongedømme at Gud kommer for å regjere, og med dette følger oppreisning og dom.¹³⁸

Macchia gjør oppmerksom på at de tekstene i Bibelen som handler om Guds komme oppfylles idet *Han som døver med Ånd* kommer, for at Ånden skal reise opp eller dømme. Macchia ser igjen på Joel-profetien og skriver at idet Ånden øses ut i de siste dager, skal en balanse mellom mennesker opprettes: “This latter-day outpouring of the Spirit will overflow all social boundaries, smashing through illusions of privilege based on age, sex, or social class (see Acts 2:17-18); Paul adds race as well (Gal. 3:28)” Videre siterer Macchia Esekiel 39,29: «Jeg vil ikke lenger skjule ansiktet for dem, for jeg øser ut min Ånd over Israels hus, sier Herren Gud.» Her konkluderer Macchia med at Gud blir definert av Messias, som bærer Ånden - som har formet og ledet livet hans frem til oppstandelsen og meddelelsen på pinsedag.¹³⁹

5.3 Han som døver med Ånd og bønn

Macchia forklarer at bønn spiller en viktig rolle i Jesu åndelige liv. «Men selv trakk han seg ofte tilbake til øde steder og ba» (Luk 5,16). Dette, mener Macchia, tyder på at Jesus var overgitt til Faderen og ledet av Ånden. Jesus oppfordrer til å først søke Guds rike (Matt 6,33) og følger opp i *Vår Far* med å dele fordelene ved å være Faderens Sønn med oss, i det han modellerer en bønn som starter med «*Vår Far* i himmelen!» (Matt 6,9). Ikke bare Jesu *Far*, men også vår. Kristus ble ånds døpt i Jordanelven for å hellige Faderens navn med livet som menneske på jorden.¹⁴⁰ Som den inkarnerte Sønnen og bærer av Ånden er Kristus et tempel for Gud der Guds navn blir helliget. Den Kristus som lærer oss *Vår Far* innlemmer oss i sitt tempel-liv, som Macchia beskriver det. I det Macchia skriver om «vårt daglige brød» (Matt 6,11), som symbol for det som opprettholder vår fysiske helse, forteller han også om Jesu faste i ørkenen som en konsekvens av overbevisningen om at «Mennesket lever ikke av brød alene, men av hvert ord

¹³⁸ Ibid, 202–203.

¹³⁹ Ibid, 203–204.

¹⁴⁰ Ibid, 209.

som kommer fra Guds munn» (Matt 4,4). Ifølge Macchia dreier fasten i ørkenen seg om at Jesus avviser den kommende døden og forbereder seg åndelig på utfordringene som skal komme:

Christ thus fasts in the desert as a protest action meant to symbolize a rejection of his death and a reaching for life as God intended it. He fasts from a feeling for the urgency of his impending mission to grant this life to a dying nation, and a dying world. Jesus's need in the desert was to focus in that moment and for that time on the surpassing importance of spiritual preparation for the challenges ahead. He was willing to sacrifice for the coming kingdom of mercy and justice that the Father would bring.

Vår *Far* og *Abba Far*-bønnen stemmer overens med den åndeligheten som er representert her, med Jesu hengivenhet overfor Gud og under ledelsen av Den hellige ånd.¹⁴¹

5.4 Forsoning og rettferdiggjørelse ved tro

Ifølge Macchia er korset og oppstandelsen kilden til rettferdiggjørelse. Kristus ble fordømt, men oppreist og «ved helligets Ånd stadfestet som Guds mektige Sønn ved oppstandelsen fra de døde» (Rom 1,4).¹⁴²

I den evangeliske tradisjonens utvikling av dogmet rettferdiggjørelse ved tro har et forensisk syn bredt seg ut, som begrunnes med at Jesus sonet våre synder på korset. Macchia mener det ligger rettferdiggjørelse i dette, men ønsker å artikulere rikdommen i begrepet tydeligere. Han argumenterer for at rettferdiggjørelse også innebærer et dypere forhold til Kristus i Ånden ved tro. Dermed er rettferdiggjørelsen mer enn forensisk, at man erklæres som frelst, men også deltakende, relasjonell og transformerende.¹⁴³ Macchia advarer mot en unyansert vektlegging av begrepet «substitusjon» om Kristi representasjon av menneskeheten på korset. Han minner om at Kristus på korset representerer oss på en måte som gjør at han tar del i mer enn synden og døden. Han tar også del i all vår gudgitte egenart for å invitere oss inn i et fellesskap i Ånden.¹⁴⁴ Jesus åpner livet sitt for menneskenes mangfold. Kristus representerer ikke

¹⁴¹ Ibid, 210.

¹⁴² Ibid, 251.

¹⁴³ Ibid, 45–46.

¹⁴⁴ Ibid, 258.

menneskeheten som en udefinert masse eller bare som falne skapninger. Han representerer oss også som mangfoldige mennesker med håp og lengsel etter Gud.¹⁴⁵

Macchia skriver også om den nye relasjonen mellom Gud og mennesker som en pakt. Under det siste måltidet forklarte Jesus at det var dette som var meningen med døden hans (1 Kor 11,24-25). I denne nye relasjonen, forankret i rettferdiggjørelsen og gitt ved tro, mottar vi symbolene Kristi sårede kropp og blod i fellesskap med han og i deltakelse i hans død og liv. Denne foreningen med Kristus etableres med vanddåpen (Rom 6,1-5), og er grunnen til at Paulus i 1 Kor 6,11 forteller «Slik var noen av dere før. Men nå er dere vasket rene, dere er gjort hellige, dere er gjort rettferdige i Herren Jesu Kristi navn og ved vår Guds Ånd.» Macchia henviser til Rom 6,1-5 og konkluderer med at rettferdiggjørelse ved tro gir oss deltakelse i Kristi død og liv. Han poengterer samtidig at dette er dåpens symbolikk. “In other words, we are justified by faith through the ministry of Christ the Spirit Baptizer.” Kristus selv var «rettferdiggjort i Ånden» (1 Tim 3,16) og «ved hellighets Ånd stadfestet som Guds mektige Sønn ved oppstandelsen fra de døde» (Rom 1,4). Vi er rettferdiggjort i foreningen med Kristus ved den samme Ånden som «vitner sammen med vår ånd om at vi er Guds barn» (Rom 8,16).¹⁴⁶

Macchia skriver om Luthers syn på rettferdiggjørelsen, som jeg ser på som spesielt relevant med tanke på mitt ønske om å være prest i Den norske kirke, samt det økumeniske siktet med denne oppgaven. Macchia bruker Luthers galaterbrevskommentar og ser spesielt på tolkningen av Gal 3,21: «Strider da loven mot Guds løfter? Slett ikke! For hvis det var gitt en lov som kunne gi liv, ville vi virkelig vinne rettferdighet ved loven.» Med Macchias ord konkluderer Luther, med bakgrunn i denne teksten, at loven ikke kan gjøre rettferdig fordi loven ikke kan gi liv eller redde oss fra fordømmelsen på grunn av synden vår. Luther foreslår at det som gjør oss rettferdige for Gud ikke bare er vunnet av Jesu død på korset og i oppstandelsen, men er også formidlet oss ved Den hellige ånds gave. Macchia utdyper at relasjonen med Gud blir gitt oss ved pinsens Kristus, som innlemmer oss i seg selv og sin kropp ved å døpe oss i Den hellige ånd.

Macchia ser også på soteriologiens innflytelse på kristologien, og bruker Clark Pinnocks observasjon av den begrensningen for kristologien han mener ligger i vektleggingen av

¹⁴⁵ Ibid, 256.

¹⁴⁶ Ibid, 47.

rettferdiggjørelse ved tro, dersom den ikke også innebærer foreningen med Kristus og deltakelse i Kristus gjennom Den hellige ånd. I denne sammenhengen nevner Macchia også *Felleserklæringen om rettferdiggjørelseslæren* undertegnet av Det Lutherske Verdensforbund og Den katolske kirke, som skriver at rettferdiggjørelsen er Den treenige Guds verk og at denne rettferdigheten for Gud er gitt oss ved Den hellige ånd: “Justification thus means that Christ himself is our righteousness, in which we share through the Holy Spirit in accord with the will of the Father.”¹⁴⁷ Macchia mener at dette større soteriologiske rammeverket kan hjelpe oss med å forstå rettferdiggjørelsen og unngå denne grøften som Pinnock advarer om.¹⁴⁸

5.5 Den troendes tilhørighet

Ifølge Macchia åpenbarer pinsehendelsen at den korsfestede og oppstandne Kristus binder oss til seg ved Ånden.¹⁴⁹ I forbindelse med dette viser han til 1 Kor 12,12-13: «Slik kroppen er én selv om den har mange lemmer, og alle lemmene utgjør én kropp enda de er mange, slik er det også med Kristus. For med én Ånd ble vi alle døpt til å være én kropp, enten vi er jøder eller grekere, slaver eller frie, og alle fikk vi én Ånd å drikke.» Denne teksten mener Macchia kan oversettes til «i en Ånd ble vi alle døpt til en kropp», med Kristus implisert som Den som døver med Ånd. Her siterer Macchia Ralph Del Colle som hevder at kirken eksisterer i utgytelsen av Ånden.¹⁵⁰ Macchia beskriver dette som at kirken er født og eksisterer i det Han som døver med Ånd meddeler seg selv, at det er i han vi drikker av Ånden, og det er i hans bilde dette former oss.

Oppsummerende henviser Macchia til Apg 2,17-18,10 og legger ut om det åndsdøpte fellesskapet der verdier som likhet og rettferdighet er konsekvenser av å ha blitt døpt i Den hellige ånd. Kirken skal være fri for rangering etter status og idolisering.¹⁵¹ Videre skriver Macchia om nattverden som mulig nettopp fordi Ånden har gitt oss del i Kristus. Dette setter

¹⁴⁷ Ibid, 50.

¹⁴⁸ Ibid, 51.

¹⁴⁹ Ibid, 302.

¹⁵⁰ Ibid, 317.

¹⁵¹ Ibid, 318.

oss inn i en prosess der vi blir helliggjort, næret og forent med ham.¹⁵² Med dette understreker Macchia at åndsåp både virker en kirkelig tilhørighet og en eskatologisk virkelighet.

Også under kapittelet som handler om Jesus som profet nevner Macchia kirken. Han skriver at kirken lever av profetåndens vitnesbyrd om Jesus og av å prise Jesus til Faderens ære. Her bruker han 2 Pet 1,19: «Derfor står også profetordet så mye fastere for oss. Dette ordet gjør dere rett i å holde fast på. Det er en lampe som lyser på et mørkt sted til dagen gryr og morgenstjernen stiger opp i deres hjerter.» Med dette understreker Macchia at det er fra frøet som sås av forkynnelse at sannheten om Kristus åpenbares for oss ved Den hellige ånd. Videre får denne pneumatologiske forståelsen konsekvenser for kristologien hans med tanke på hvordan Jesus forstås, også når det gjelder oppfyllelsen av løfter og profetier. Macchia forankrer dette i Åp 19,10: «Jesu vitnesbyrd er Ånden i profetordet». Ånden som fylte profetene gir også liv til kirken i dag. «For aldri ble noen profeti båret fram fordi et menneske ville det, men drevet av Den hellige ånd talte mennesker ord fra Gud.» (2 Pet 1,21).¹⁵³

Macchia skriver om åndsåp som både eskatologisk og kirkelig. Åndsåpen inkorporerer oss i Kristi kropp under vandåpens tegn. Dette helliggjør og gir oss styrke i Den hellige ånd. Og det gir oss del i oppstandelsen. Her viser Macchia til 2 Kor 5,4: «... så dette dødelige kan bli oppslukt av livet.» Kirken ble født som en konsekvens av at Ånden ble øst ut og mennesker ble inkorporert i Kristus,¹⁵⁴ og kan, ifølge Macchia, kun organisere og feire Kristi tjeneste som Han som døper med Ånd.¹⁵⁵ Videre skriver Macchia at åndsåpen blir oppfylt når vi oppstår fra døden og er Kristi brødre og søstre ved å dele hans åndelige eksistens. Dette sies best med Macchias egne ord: “Spirit baptism is fulfilled eschatologically, when we rise from the dead and are officially Christ`s brothers and sisters by sharing fully in his pneumatic existence to the glory of God.” Her blir vår dødelighet «oppslukt av livet».

Macchia skriver også om Ånden som binder oss til Kristus ved mer enn forkynnelsen av evangeliet; ved vandåpen og ved nattverden, der Kristus har forpliktet seg til å være til stede og aktiv ved å gi nytt liv. Macchia minner om Emmausvandrerne som gjenkjente Jesus da han brøt brødet. Dette mener Macchia signaliserer hvor viktig det er at kirken feirer nattverd, slik

¹⁵² Ibid, 334.

¹⁵³ Ibid, 323.

¹⁵⁴ Ibid, 303.

¹⁵⁵ Ibid, 304.

at vi gjenkjenner Jesus. Disse nevnte sakramentene er gitt oss av Jesus for at kirken skal være Den hellige ånds bolig.¹⁵⁶

Macchia skriver videre om åndsåd som eskatologiske hendelser. Han begrunner dette med Johannes Døperens bønn om omvendelse «for himmelriket er kommet nær!» i Matt 3,2-3 og Jesu befalinger til apostlene om å vente på «det som Far har lovet ... dere skal om noen få dager bli døpt med Den hellige ånd» i Apg 1,2-5. Også Jesu egen åndsåd har ifølge Macchia apokalyptiske overtoner idet himmelen åpner seg, Faderens stemme lyder og Ånden kommer ned. Ifølge Apg 2,17 skal det «i de siste dager skje ... at jeg øser ut min Ånd over alle mennesker». Macchia mener pinsehendelsen er en endetidsbegivenhet som vil føre fram til apokalyptiske tegn om enden, etter at hele jordens befolkning har fått høre vitnesbyrdet om evangeliet. Han underbygger dette med Apg 1,8: «Men dere skal få kraft når Den hellige ånd kommer over dere, og dere skal være mine vitner i Jerusalem og hele Judea, i Samaria og helt til jordens ende.» Det er innenfor dette eskatologiske rammeverket at Jesus fungerer som Han som døver med Ånd.¹⁵⁷

6 Konklusjon

I denne masteroppgaven har jeg, ved hjelp av tekstanalyse, analysert utvalgte deler av Frank D. Macchias forfatterskap med hensikten å svare på problemstillingen *Hvordan forstår Frank D. Macchia Den hellige ånds rolle for Jesu person og gjerning?* Jeg gikk inn i fagstoffet som ligger til grunn for oppgaven med undring om ulik vektlegging av personene i treenigheten i det konfesjonelle landskapet, spesielt angående balansen mellom kristologi og pneumatologi.

Som rammeverk for min utforskning har jeg tatt utgangspunkt i Macchias pneumatologiske kristologi, som kategoriseres innenfor den teologiske sjangeren Third Article Theology. Denne retningen kjennetegnes ved at den studerer systematisk teologi fra et pneumatologisk perspektiv.

¹⁵⁶ Ibid, 331.

¹⁵⁷ Ibid, 303.

Slik jeg forstår Macchia, er det pinsehendelsens betydning som er høydepunktet for Jesu identitet og oppdrag. Macchia identifiserer Jesus som Han som døver med Ånd. Dette er ingen ny innsikt i og for seg, men Macchias utforsking av temaet gir et resultat som medfører et paradigme i det man tolker Jesus i lys av Den hellige ånd. Det som er nytt, i og med Macchias pneumatologiske kristologi, er innsikten i at Jesus kom for mer enn å sone syndene våre. Han kom for å gi oss Den hellige ånd, slik at vi kan leve i fellesskap med Gud i dette livet og inn i evigheten. Denne innsikten ligger til grunn for funn jeg tenker er relevant å presentere i konklusjonen.

Det er særlig tre funn jeg vil trekke fram som vesentlige i Macchias kristologiske pneumatologi. Det første er at Macchias utvidelse av begrepet åndsåp får konsekvenser for pentekostal teologi. Han definerer åndsåp som rotmetaforen for hele det kristne vitnesbyrdet om Jesus Kristus som Herre i Det nye testamente, idet åndsåp er det som skjer i mennesker som Jesus inngir Ånden til. Dette gir en mer omfattende forståelse for Den hellige ånds rolle for Jesu liv og gjerning, men også Jesu betydning for Den hellige ånd. Macchia hevder at det er i pinsehendelsen Jesus og Den hellige ånd viser oss tydeligst hvem Jesus var fra begynnelsen av, og Guds arbeid for å innlemme oss i det guddommelige fellesskapet. Videre leser jeg hos Macchia en tydelig sammenheng mellom åndsåpen og vandåpen, som setter oss inn i et livskraftig forhold med Den treenige Gud.

Det andre er Macchias redegjørelse for Den hellige ånds rolle i Jesu liv. Jesus ble unnfanget ved Den hellige ånd, og da Jesus ble døpt i Jordan dalte Den hellige ånd ned over han og ble værende hos ham. Jesu bønneliv viser at han var ledet av Den hellige ånd, undergjerningene hans var ved Den hellige ånd, oppstandelsen skjedde ved Den hellige ånds kraft og under hendelsen pinsedag meddelte Jesus Den hellige ånd til alt kjøtt. Macchia argumenterer for at dersom man ser Guds transendens i Jesu liv på jorden i lys av pinsehendelsen, ser man også tydeligere hvilken rolle Den hellige ånd spiller for Jesu liv og gjerning.

Det tredje er Macchias definisjon av rettferdiggjørelse ved tro. Han mener rettferdiggjørelsen innebærer mer enn soning for syndene våre. Den virker frelse, men gir også en dypere relasjon til Kristus i Den hellige ånd på en måte som gjør oss deltakende i et fellesskap i Ånden, som igjen er transformerende. Rettferdiggjørelsen gir oss deltakelse i Kristi død og liv, og vi er

rettferdiggjort ved tro gjennom gjerningen til Han som døver med Ånd. Åndsdaopen blir oppfylt når vi oppstår fra døden.

7 Avsluttende refleksjoner

Arbeidet med oppgaven har vært spennende, og jeg har fått en dypere innsikt i hvordan Den hellige ånd fungerer som en sentral aktør for Jesu person og gjerning, slik det fremstilles i Macchias teologi. Denne forståelsen har ikke bare utvidet min kunnskap om pneumatologisk kristologi og Third Article Theology, men har også styrket min relasjon, tillit og trygghet til den treene Gud. Dette vil også ha innvirkning på min fremtidige forkynnelse som prest. Det er mitt håp og ønske at denne oppgaven kan tjene som et lite bidrag til videre refleksjon innenfor dette feltet, og at det kan inspirere andre til å utforske Den hellige ånds rolle i deres egen tro og teologi.

Selv om vissheten om at denne Ånden som formidler fellesskapet med Den treene Gud, som *er* Gud, er gitt oss – er gitt meg, alltid har vært der, har Macchias redegjørelse for pneumatologiens og kristologiens gjensidige betydning for hverandre åpnet opp for en større forståelse av Den hellige ånds rolle for Jesu person og gjerning. Macchia evner gjennom sin teologi å male et godt fundamentert og oversiktlig bilde av Treenighetens gjensidige utfyllende relasjoner, med særlig vekt på Jesus og Den Hellige Ånd. Han viser med arbeidet sitt den kontinuerlige kraften Ånden er idet den virker i skapelsen og gjennom hele frelseshistorien, og i vårt trosliv og i menigheten i dag.

Særlig har Macchias sammenkobling av vanddåp og åndsdaop, som beskrevet under punkt 3.1 utfordret og beriket min forståelse av daopsteologien. Her har Macchias teologi et potensiale i luthersk sammenheng til å berike daopsteologien idet forholdet mellom vanddaopen og åndsdaopen forklares. Macchia skriver at vi i daopen er begravet med Kristus slik at vi kan oppsta til et nytt liv med han. Macchia beskriver vanddaopen som en overgang fra død til liv som bekrefter åndsdaopen, der vi følger Kristus i hans overgang gjennom døden til den helliggjørende åndsdaopen, som igjen gir oss del i oppstandelsen. Mysteriet med hva Den hellige ånd gjør i daopen får vi aldri helt innsikt i, likevel viser Macchias utlegning av parallellen mellom de to daopene en fruktbar sammenheng. I åndsdaopen gir Jesus oss Den hellige ånd for at vi skal

inkorporeres i Guds evige liv, og i vanddåpen begravet og reises vi opp med Kristus. Den Kristus vi døpes til i vanddåpen, er den Kristus som gir oss Ånden. Macchia formidler sammenhengene her på en slik måte at det kan gis en ryddig fremstilling av det i forkynnelsen.

Forskjellen, og muligheten, ligger i Macchias vekt på åndsdåpen som en følge av dåpen, eller omvendelsen. Det ligger en ulikhet her i pinsebevegelsens tradisjon med vanddåp etter omvendelse, og i omvendelsen (eller *etterfølgende* omvendelsen) følger åndsdåp. I luthersk sammenheng, spesielt i Den norske kirke, har man en utfordring med å få døypte menighetsmedlemmer til å forbli en del av kirken, eller å bevare troen. I så tilfelle kan man, som en konsekvens av Macchias arbeid, stille spørsmålet om hva som skjer i åndsdåpen, og i forlengelsen diskutere det lutherske synet på hva som gjør at mennesker i det hele tatt kan tro. Å videreutvikle pneumatologien i dette skjæringspunktet vil kunne anvendes som et ledd i luthersk teologis åpning mot større vekt på pneumatologien, og slik være med på å forme en pneumatologi som både i lutherske og pentekostale kretser kan bidra til å styrke menneskers personlige tro og en fornyelse av konfesjonenes åndelige og liturgiske liv. Slik kan Third Article Theology representere en mulighet for flere konfesjoner til å utvide pneumatologien sin, samt brukes som et redskap for økumenisk tilnærming på dette området.

Idet Macchia utvider pinsebevegelsens tradisjonelle bruk av begrepet åndsdåp, har han også foreslått en pneumatologisk kristologi som flere enn pinsevenner kan ta til seg. I luthersk sammenheng kan kristologien utvides med en slik pneumatologisk tankegang som kan være med på å styrke menneskers kjennskap og forbindelse til Gud og samtidig bidra i teologien, som nevnt foreslått av den katolske teologen Dreyer under punkt 2.1.

I det pneumatologisk-kristologiske arbeidet sitt, har Macchia gått inn i diskusjonen om filioque-tillegget. Som etablert under 2. kapittel, er nevnte uenighet kommet inn i et spor som ser ut til å kunne lede mot større enighet. Moltmann, Kärkkäinen og Macchia er på linje angående filioque-tillegget. Kirkemøtevedtaket fra 1987 som sier at Nikenum kan leses uten filioque-tillegget når man feirer gudstjenester sammen med ortodokse, forteller at Den norske kirke og Den ortodokse kirke har mer til felles enn man tidligere har tenkt. Pinsebevegelsen er allerede representert i og med Macchias uttalte posisjon.

Den 1. august skrev Vårt Land om anbefalingen fra Det Lutherske Verdensforbund om å sløyfe filioque-tillegget i Den nikenske trosbekjennelsen.¹⁵⁸ Forslaget om å gå tilbake til den greske originalen kommer fra *The Joint International Commission on Theological Dialogue* mellom Det Lutherske Verdensforbund og Den ortodokse kirke.¹⁵⁹

Det er også bevegelse i katolske kretser angående filioque. Biskop i Den nordisk-katolske kirke, Ottar Michael Myrseth, skriver om dette under tittelen *FILIOQUE – problem eller «problem»?*¹⁶⁰ Dette gir håp om å finne tilbake til enighet i denne diskusjonen.

Jesu ord i Johannesevangeliet forteller oss hvilket forhold troende skal ha seg imellom: «Ved dette skal alle forstå at dere er mine disipler: at dere har kjærlighet til hverandre» (Joh 13,35). Dette vil bli langt mer oppnåelig dersom vi kjenner hverandre og snakker sammen med åpenhet og med et ønske om å forstå og lære av hverandre.

¹⁵⁸ Frantzen, «Lutherske kirker går inn i 1500 år gammel strid – anbefaler endring i trosbekjennelse».

¹⁵⁹ LWF, «Lutheran-Orthodox Common Statement on the Filioque».

¹⁶⁰ Myrseth, «FILIOQUE - problem eller 'problem'?» *Den nordisk-katolske kirke – for den udelte kirkes tro*. 25.05.2024. [FILIOQUE – problem eller ”problem”? – Den nordisk-katolske kirke \(nordiskkatolsk.no\)](https://www.nordiskkatolsk.no)

Litteratur

Austad, Torleiv. *Kristologi: En innføring*. Oslo: Cappelen Damm Høyskoleforlaget, 2012.

Austad, Torleiv. *Tolkning av kristen tro: Metodespørsmål i systematisk teologi*. Kristiansand: Høyskoleforlaget, 2008.

Avis, Paul. *God and the Creative imagination: Metaphor, Symbol and Myth in Religion and Theology*. London: Routledge, 1999.

Coetzee, Michelle. *The Filioque Impasse: Patristic Roots*. Piscataway: Gorgias Press Llc, 2014.

Frantzen, Herman. «Lutherske kirker går inn i 1500 år gammel strid – anbefaler endring i trosbekjennelse.» *Vårt Land*. 01.08.2024. [Lutherske kirker går inn i 1500 år gammel debatt om formuleringen «filioque» – anbefaler endring i trosbekjennelse – Vårt Land \(vl.no\)](#)

Gadamer, Hans-Georg. *Sannhet og Metode: Grunntrekk i en Filosofisk Hermeneutikk*. Oslo: Pax, 2012.

Habets, Myk. «Prolegomenon: On Starting with the Spirit». I *Third Article Theology: A Pneumatological Dogmatics*, redigert av Myk Habets, 1-19. Minneapolis: Fortress Press, 2016.

Hegertun, Terje. «Third Article Theology – En teologisk tilnærming». *Luthersk Kirketidende* 158, nr. 2 (27.01.2023): 36-42.

Hegstad, Harald. *Gud, verden og håpet: Innføring i kristen dogmatikk*. Oslo: Lunde Forlag, 2015.

Henriksen, Jan-Olav. *Teologi i dag: Samvittighet og selvkritikk*. Oslo: Vigmostad & Bjørke AS, 2007.

Hill, Graham Joseph (intervjuer). *Global Pentecostalism and the Spirit-Baptized Church*. Film. 14.11.2017. <https://www.youtube.com/watch?v=FOiyfHB-9b8&t=1121s>

Kirsteen, Kim. «Foreword». I *Third Article Theology: A Pneumatological Dogmatics*, redigert av Myk Habets, xiii-xiv. Minneapolis: Fortress Press, 2016.

Kärkkäinen, Veli-Matti. *Pneumatology: The Holy Spirit in Ecumenical, International, and Contextual Perspective*. Grand Rapids: Baker Academic, 2002.

Kärkkäinen, Veli-Matti. *Pneumatology: The Holy Spirit in Ecumenical, International, and Contextual Perspective*, 2. utg. ed. Grand Rapids: Baker Academic, 2018.

LWF, “Lutheran-Orthodox Common Statement on the Filioque.” Friggitt 30.07.2024.

[Lutheran-Orthodox Common Statement on the Filioque | The Lutheran World Federation](#)

Macchia, Frank D., “About me.” *Prof. Frank D. Macchia, D.Theol., D.D.*

<https://www.frankdmacchia.com/>

Macchia, Frank D. *Jesus the Spirit Baptizer: Christology in Light of Pentecost*. Grand Rapids: Eerdmans, 2018.

Macchia, Frank D. “The Spirit of Life: Toward a Creation Pneumatology”. I *Third Article Theology: A Pneumatological Dogmatics*, redigert av Myk Habets, 113-130. Minneapolis: Fortress Press, 2016.

Macchia, Frank D. *Tongues of Fire: A Systematic Theology of the Christian Faith*. Eugene, OR: Cascade Books, 2023.

Macchia, Frank D. *The Trinity, Practically Speaking*. Downers Grove: InterVarsity Press, 2010.

Mjaaland, Marius Timman. *Systematisk Teologi*. Oslo: Verbum Akademisk, 2017.

Moltmann, Jürgen. *The Spirit of Life: A Universal Affirmation*. Minneapolis: Fortress Press, 2001.

Myrseth, Ottar Michael, «Den nordisk-katolske kirke – for den udelte kirkes tro» *Nettside FILIOQUE – problem eller ”problem”? – Den nordisk-katolske kirke (nordiskkatolsk.no)*

Aarhus Universitet, Institut for Dogmatik. *Teologiske tekster: udvalg af klassiske dogmatiske tekster*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 1989.

